

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

(א) [מסופחה פ"ג ה"א]
(ב) [מסופחה ז' ט"ז לעל
יג: חוספתה ג"מ פ"ג
ה"א] (א) ב"ק צב ע"א, רש"י
(ד) ע"י לעיל טו: רש"י
ה"ה וק"ו מסופח, ולקמן
ד"ג (א) ס"ה"א, (1) ע"י
ערכין ז' (1) פסול לעדות
סנהדרין ד"ג (2) סנהדרין
מו ע"א.

הגהות הב"ח

(א) **גב' עובדת דלישה**
ממשיכה: (3) רש"י
ד"ה ויבטן דקסברין:
(2) תוס' ד"ה גירדנא
וכי' לנטייל כלומר כ"ל
ויבטן קללה נמקו:
(7) ד"ה והועיס וכו'
דלחמיץ ביה השם
נפול: (8) ד"ה לא וכו'
בפ"ק י"ב דף כ' ע"פ
גמ"ס דהק"פ חוספת
גמ"ס ד"ה ה"ה:

גליון הש"ס

מבוא
כוכבים והרועים. ע"פ
לעיל דף ע"ב ע"פ
ד"ה ש"מ דף י' ע"ב
חוספת ד"ה מד:

ליקוטי רש"י

העובדי
ורועי בהמה דקה.
ישלח שמעון גוליס
שמעיה שמתן בשות
אמרין [סנהדרין נ"ה] הן
ישלח וכן גוליס הרי הן
עבדי כוכבים. "א
משפ"ק. אוקן מן הסר
אם נפלו למטה אל
ימס וימנו [לעיל י"ג].
ואם מורדין. אוקן
לשר המטה אוקן מים
[לעיל שם].

הגהות וצינונים

[א] "יהא רעוא ד" ליתא
בריה ובאחתי ע"י:
[ב] בריה ובאחתי
ובאחתי נוסף אמר רב
פפא: [ג] צ"ל משינה
(ראשונים ובת"י).
המראה כהן כתב כניסיה
הילקין (ברפס ויניציה
ועוד) רמז קלג שמתא
בצרא א"שניה, אבל
בבתי"ה וברפס שלונקי
של הילקין הוא
כפנינו: [ד] "מפני
שמידת בן לעבודת
כוכבים" ליתא במשנית
דפירי וברושלמי ובבבא
דאשונים ובת"י. אבל
תוס' במשנה
כפנינו כנראה מלשונם
בריה ורמינהו (ת"י):
[ה] "אומר" מותר (ע"פ
דק"ס): [ו] "דמא" ליתא
בראשונים ובת"י:
[ז] "עין ערך אפי"א
איתא קצת בספחא
אחרת ופירוש [פה]
(גליון): [ח] "שחשונין
דאשונים ובת"י"
ובלעיל: [ט] דאשונים
ובת"י "מחליקין עליהו
שבבא דרבינא דלא
מנשרי שבבא לא
מחליקין ע"יהו
שבבא": [י] גברא
(כמה ראשונים ובת"י):
[יא] וזהו החלת הדבור
רש"י לעיל כה: פנעו
בהן לטסין (גליון).
כתיב ויבשטין ישראל
היו: [יב] בבתי"ה נוסף
שאינו: [יג] בע"מ נוסף
דבור זה מן שניה. שמתוך שהוא סרבן יד כ"ז בו והורגין אותו: [יד] לא תסטרנו לה (א"ר, ר"ן):
[טו] לבינה (א"ר, ר"ן, כתיב, בארות המים): [טז] בבתי"ה נוסף בלע"ז, ופירוש קצת: [יז] רש"י מניה דאחרות:
[יח] צ"ל חדשיה (בארות המים, וכה בת"י): [יט] כאלמנדי נוספו בדרים אלו: בעינא אינוכבי. ולא
מגלינא נפשיה: והרועין בהמה דקה. שהן בחוקת גזלנין. [כ] כאלמנדי: אסוקי בשכר שרי. "השעלותו מן
הבור ויפשו שבר: [כא] צ"ל ישראליות (רש"י): [כב] לילי מוספנתא היתי מגיה ואם במקום "איפילו", כי
המציא מהרשיא ביה דין שלא נמצא בשום פוסק (בבן שלמה): [כג] ב"ש"ס וילנא נוסף "יהו"י מוספנתא:
תלמוד בבלי <עוז והדר> - כת עבודה זרה / תלמוד בבלי [עמוד 62] [726077]

אין מעמידין פרק שני עבודה זרה

לבי תורתא. מקום: תלמודא דיהודה רמאה את. תלמודו של רב
יהודה הוא וקרו ליה רמאה כלומר ממנו למדת לרמומינו^(א) לטסין
ישראל היו: ידעיתו א"ה. שהוא רמאי: בשמתיה. לפי שהיה אלם
גדול ושמתיה חיללא לייטינהו בשמתיה: **ורדנא. אורג:** גרדן דלא

לבי תורתא פגעו ביה גנבי אמרו ליה לאן
קאזלת אמר להן לפומבדיתא כי מטא לבי
תורתא פריש אמרו ליה תלמודא דיהודה
רמאה את אמר להו ידעיתו ליה יהא רעוא^(א)
דליהו הנהו אינשי בשמתיה אולו עבדו
גיבתא עשרין וחרתינ שנין ולא אצלחו כיון
דחזו אתו כולהו תבעו (ב) שמתיהו והוה בהו
חד גירדנא דלא אתא לשרויה שמתיה אכלי^(א)
אריאי^(א) היינו דאמרי אינשי גירדנא דלא מיין
שתא בציר משני^(א) תא חזי מה בין גנבי בכל
ולסמין דארץ ישראל: **מתני' "בת ישראל
לא תילד את העובדת כוכבים מפני שמילדת
בן לעובדת כוכבים" אבל עובדת כוכבים
מילדת בת ישראל "בת ישראל לא תניק
בנה של עובדת כוכבים" אבל עובדת כוכבי'
מניקה בנה של ישראל ברשותה: [גמ' ת"ר
"בת ישראל לא תילד את העובדת כוכבים
מפני שמילדת בן לעובדת כוכבים ועובדת
כוכבים לא תילד את בת ישראל מפני
שחשודין על שפיכות דמים דברי רבי מאיר
וחכמים אומרים "עובדת כוכבים מילדת את
בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה
אבל לא בינה לבניה ור"מ אומר] אפי' אחרות
עומדות על גבה נמי לא דוימונין דמנחא ליה
ידא אפותא וקטלא ליה ולא מתחויי כי הריא
איתתא דאמרה לחברתה מולדא יהודייתא
בת מולדא יהודייתא אמרה לה נפישין בישתא
דהתיא איתתא דקא משפילנא מונייהו
דמא" כי אופיא דנהרא" ורבנן א"ל לא
היא במילתא בעלמא הוא דאוקימתה: בת
ישראל לא תניק: ת"ר בת ישראל לא תניק בנה
של עובדת כוכבים מפני שמגדלת בן לעובדת
כוכבים ועובדת כוכבים לא תניק את בנה של
בת ישראל מפני שחשודה" על שפיכות דמים
דברי ר"מ וחכ"א 'עובדת כוכבים מניקה
את בנה של בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינו לבניה
ורבי מאיר אומר] אפילו אחרות עומדות על גבה נמי לא דוימונין דשייפא
ליה סמא לרד מאבראי וקטלא ליה וצריכא ליה אשמעינן מילדת בהתיא
קאמרי רבנן דשרי דלא אפשר משום דאחרות ראות אותה אבל מניקה
דאפשר דשייפא ליה סם לרד מאבראי וקטלא ליה אימא מודי ליה לרבי
מאיר ואי אשמעינן מניקה בהתיא קאמר רבי מאיר דאסור משום
דשייפא ליה סם לרד מאבראי וקטלא ליה אבל מילדת דלא אפשר
היכא דאחרות עומדות על גבה אימא מודי להו לרבנן צריכא ורמינהו
יהודית מילדת עובדת כוכבים בשכר אבל לא בהנם אמר רב יוסף 'בשכר
שרי משום איבה סבר רב יוסף למימר אולודי עובדת כוכבים בשבתא
בשכר שרי משום איבה א"ל אביי "יכלה למימר לה דידן דמינמרי שבתא
מחללינן עלייהו" ידרכו דלא מינמרי שבתא לא מחללינן סבר רב יוסף למימר
אנוקי בשכר שרי משום איבה אמר ליה אביי "יכלה למימר לא פנייה היא
בעינא לאינוכבי אי אשת איש היא לא קא מזדהמנא באפי גברא" סבר
רב יוסף למימר הא דתניא העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא
מעלין ולא מורדין אסוקי בשכר שרי משום איבה אמר ליה אביי
"יכול לומר לו קאי ברי אינוגרא אי נמי נקטא לי זימנא ליה דואר
תני רבי אבהו קמיה דר' יוחנן כ"י העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין**

גירדנא פרק שני עבודה זרה כו.

דלא מיין. פ"ה עניו כי סתם גירדן עו פנים הוא
וצערוך גרים גירדנא דלטייה (א) קללה כלומר דליט
מזליה שמה צלמא משניה כלומר צמר עניאל אול ענימא^(א):
עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל בזמן שאחרות עומדות
על גבה אבל לא בינו לבניה. פירוש
ואפילו נרשות הישראלית לפלוגתא
דהנקה דומיא למילדת ומילדת סתמא
נרשות ישראל היא ופ"ה אינו שרי
אלא נאחרות עומדות על גבה ומינהו
גירדנא יולא ונכנס שרי דעומד על
גביו קרינא דיה כדמנכא פרק רבי
ישמעאל (קמן דף ס"ה). ולסן כן לרין
ליסור שלא להניח ישראלית ההולכת
חוץ לעיר את בנה ימידי צבית צד

מניקה עובדת כוכבים אם אין
ישראלית^(א) צעיר יולאוח ונכנסות תמיד
סם ופ"ה מומן שכיבה ולין אסור
להניחו יחיד ועל מינוק ומיונקת
שמשנין צבית העובד כוכבים יחידים
לרפלותן הורה ר"י דאסור כמנח
עניינים סם חסודים על שפיכות דמים
ואפילו^(א) סם גדולים קלמ ימשיבו
למינות^(א). יושלמי" עובדת כוכבים
מניקה בנה של ישראל דכמיז (ששיה
מט) והיו מלכיס אומנין ושרומיהס
מניקומין מני יונק המינוק והולך מן
העובדת כוכבים ונכנסה נמנח
ומציאין לו חלב מ"מ ואין מושנין לא
משום שקן ולא משום טומאה:

ורבינו מילדת עובדת
כוכבים וכו'. והמקשה על ענה
דעמו להעמיד המשנה במס משום
דחלי טעמא מפני שמילדת בן לעובדת
כוכבים וכו' יוסף אסיק דאפילו כי הריא
צטכר שרי משום איבה: **סבר רב
יוסף** למימר אולודי עובדת בשכר שרי,
מימה לרז יוסף דק"ד דשרי ולאצני
נמי דמשי דליכא איבה משמע הא
איכא איבה שרי היכי שרינן משום
איבה מילתא דלימ ציה אסורא
דלורייתא דלמרינן ציה פרק שמונה
שריסי (שם דף ק"ו): הושיט ידו למעי
צמה ולדל עוצר צממיה חייז
משום עוקר דבר מגידולו דהוא מולדה
דגזוז י"ל דהכא צינשת על המשצר
שכר נעקר לנאח" א"י כיון דכלו לו
מדשו פסקו גידוליו:

הרועים בהמה דקה. פירוש
שלא על דאי צלמא לשרי
הא אמרינן צפ"ק ד"מ (דף ט"ז) אין
אדם מוטול ולא לו וא"ת מאי האי
דלחמור רצנן צרועים שאינם פסולים
אלא מדרצנן וגם הם כשרים לעדות
אשה כדליתא בספ"ק לר"י (דף כ"ב)
ואילו גזולנין שהם פסולין מן המורה
לכל עדות שצמורה לא לחמור כולי האי
וכן מומר אוכל נצלות לתיאצון" דלכ"ע
אמרי" הכא דלחמור (ה) בין השבת
גופו להסוד ממנו דלמיז הנותנת
ולסוק להסוד ואור"י אביי דהיא הנותנת
משום דלא פסקי אלא דרצנן עשו
חכמים חיוק כדי שימנו לז לטוז וצ"ד
מכן ועושנין שלא מה"ת^(א):
לא מעלין. ופ"ה לר"מ דלמר (ב)
צפ"ק (דף כ"ו). לעובד כוכבים צממיה:
ולא

עין משפט
בר מצוה

יו א מ"י פ"ו מלכות
עובדת כוכבים הלכנו טו
סגנו לאין מה וזה טור
וש"ע י"ד סימן קנ"ג ספ"ק
צ"ב
יח ב מ"י ט"ו ט"ו ע"ש
ספ"ק פ"ב
יג א מ"י ט"ו ט"ו ע"ש
ספ"ק פ"ב
יד ה ו מ"י ט"ו ט"ו ע"ש
ס"ה
טז ספ"ק פ"ב
יז א ח פ מ"י ט"ו ע"ש
טו"ט ע"ש ספ"ק פ"ב
יח ב מ"י פ"י מה"ל
עובדת כוכבים הל' א
ופ"י מלכות וזאת הלכה
יא סגנו לאין קנ"ג טו"ט ע"ש
י"ד סימן קנ"ג ספ"ק פ"ב
טו"ט ע"ש מ"מ סימן מה"ל
ספ"ק פ"ב

רבינו הנאל

לבי תורתא פגעו ביה גנבי
אמרו ליה לדינן קא אזלת
הרחיב להן את הדרך
ואמר להן לפומבדיתא
אמרו הם בדיעתם במקום
פלוני נקח מה ששנוי כי
מטא לבי תורתא פריש
ועל דלדינתא אמרו ליה
תלמיד יהודא רמאה את
אמר להו ידעיתו ליה
ורמאה קריתו ליה ליהוה
הנך אינשי בשמתיה עבדו
גובבתא ולא אצלחו אתו
כלהו תבעו ישראל להו
חזי מיניהו לא אתא
אסליה אריאי. אמר רב
פפא היינו דאמרי
אינשי גירדנא דליט
מזליה שמה צבירה ליה
מן שניה. תא חזי לטייה
דא"י אמרו להלמודי ר'
עקיבא אשיר ר' עקיבא
ותלמידיו ולפסטיא דבבל
אמרו תלמידי יהודא
רמאה את: פ"ה בת
ישראל לא תילד
את העובדת כוכבים.
אסיקנא בת ישראל לא
תילד בנה של עובדת
כוכבים מפני שמגדלת בן
לעובדת כוכבים עובדת
כוכבים מילדת בת
ישראל בזמן שאחרות
עומדות על גבה אבל לא
בינה לבניה. דאע"ג
דאמרה התיא איתתא
עובדת כוכבים נפשא
בישתא התיא איתתא
דקא משפילנא מינייהו כי
אפי' בהרא. פ"י כיון
שנינו איתתא חברותיה
ואמרו לה מילדת של
יהודים השיבה להם
המילדת יבואו עליה רעה
ברתא אם אינה הורתת מן
כמו חיות של הנדר
כלומר איני מילדת אותם
אלא מתכות להרוגן לא
חיישנן לה שלא אמרה
אלו הדרים באמת אלא
לדחות הגנות שנינו
אותה: בת ישראל לא
תניק בנה של עובדת
כוכבים. אסיקנא בת
ישראל לא תניק בנה של
עובדת כוכבים מפני
שמגדלת בן לעובדת
כוכבים ועובדת כוכבים
מניקה בת ישראל בזמן
שאחרות עומדות על
גבה כדליתא והיו מלכיס
אומנין ושרומיהס
מניקומין מני יונק המינוק
והולך מן העובדת עובדת
כוכבים בשכר אבל לא
בהנם אוקפא רב יוסף
למימר אולודי עובדת
כוכבים (שבבא) משום
איבה התיאו לה בשכר.
סבר רב יוסף למימר
אולודי עובדת כוכבים
בשבת (בשכר) וכן אנוקי
בנה של עובדת כוכבים וכן הא התיא העובדי כוכבים והרועים בהמה דקה לא מעלין ולא מורדין אלו כולן בשכר שרי.
ודחאם אביי ואמר המילדת יכלה לומר לעובדת כוכבים דידן דמנשרי שבבא מחללינן עלייהו ורבינא דרבנן דלא מנשרי
שבבא לא מחללינן עלייהו שבבא. באנטיקי אי פנייה היא יכלה למימר בעינא לאינוכבי ולא מגלינא נפשיא איא אשת איש
היא יכלה למימר לא מזדהמנא באפי כעלי. העובדי כוכבים והרועים נמי יכלו למימר ברי יאק אינוגרא ומספנתא דלמא
נפיל וגאנ דהיסנא לאחתיא אי נמי נקטא לי זימנא לבי דורו כלומר קבע לי זמן השופט שאם לא אבא יתחורר עלי הדין
ואי רב לומר לך הנה באתי:

(ג) אלהי אברהם ואלוהי נחור.

וישבע יעקב בפחד אביו יצחק.

לב. (ב-ג) ויפגעו בו מלאכי אלהים. לשון רש"י: "מלאכי ארץ ישראל יצאו לקראתו. מחנים שתי מחנות, של חוצה לארץ באו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל יצאו לקראתו". ואני תמה בזה, שהרי עדיין לא הגיע יעקב לארץ ורחוק היה משם, ושלח מלאכים אל עשו מרחוק, ושם נאמר ^[להלן בפסוק כ"ג] "ויעבור את מעבר יבוק" שהוא "יבוק הנחל גבול בני עמון", שהוא דרומית מזרחית לארץ ישראל, ועדיין יש לו לעבור גבול בני עמון ומואב ואחר כך ארץ אדום, ותחלת ביאתו בארץ בשכם היה, שנאמר ^[להלן לג, יח] "ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען". אבל ^א היתה המראה הזאת ליעקב כאשר בא בגבול אויביו, להודיעו כי רבים אשר אתו מאשר אתם, ^ב וקרא שם המקום מחנים כי כן הדרך בשמות, או מחנים – מחנהו ומחנה העליונים, לאמר כי מחנהו בארץ כמחנה המלאכים, כלם מחנות אלהים, מברכים לו ומודים ביחודו.^{טו}

סדר וישלח יעקב

נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו וישלח מלאך ויצילהו, וללמדנו עוד שהוא לא בטח בעדקתו והשתדל בהצלה בכל יכלתו. **ויש בה עוד רמז לדורות, כי כל אשר אירע לאבינו עם אחיו עשו יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחוז דרכו של צדיק,** שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו, לתפלה לדורון ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהנצל. וכבר ראו רבותינו הרמז הזה מן הפרשה, כאשר אזכיר ^{טז} ולהלן לג, טו.

תכלת מרדכי

א) היתה המראה הזאת. עי' וירא י"ז ב'.
ב) במקרא ויקרא שם המקום ההוא מחנים.
ערש"י של חוץ לארץ שבאו עמו ושל ארץ ישראל שיצאו לקראתו, ועי' רמב"ן הקשה שהיה רחוק מארץ ישראל. והדברי דוד תירץ שהיה לו קפיצת הדרך,¹ ומלבד שאינו מיושב לפי דעתי דבנסיעה זאת לא היה לו קפיצת הדרך שהרי לן טרם התראה עם עשו, ורק אחר זה עבר נחל

יבוק, כמו שכתב רמב"ן, גם בלא זה לא ידעתי דרש"י ז"ל סותר דבריו בריש הסדר על עולים ויורדים שפירש תחלה עלו מלאכי ארץ ישראל ואחרי כן באו מלאכי חוץ לארץ, ואם כך היא המדה, תחלה הוצרכו מלאכי חוץ לארץ לעלות ואין כאן מחנים. ואולי אפשר לחלק בין יציאה לביאה, ובין מלאכי ארץ ישראל למלאכי חוץ לארץ, והוא רק דרוש.

כור זהב

א] וקרא שם המקום מחנים, לא מחנה, ולפירושו היה לקראו מחנה לכן אמר שהוא כדרך השמות.

אובד היה אבי, והטעם כי לא ירשתי הארץ מאבי כי עני היה כאשר בא אל ארם, גם גר היה כמצרים והוא היה במתי מעט וכו'. ואל יטעון הטוען איך יקרא יעקב ארמי, והנה כמוהו יתרא הישמעאלי והוא ישראלי, כי כן כתוב, עכ"ל האבן-עזרא. (1) ז"ל: מחנים, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו. הקשה הרמב"ן שהרי עדיין לא הגיע יעקב לא"י ורחוק היה משם ויעבר את מעבור יבוק שהיא דרומית מזרחית של א"י ועדיין יש לו לעבור גבול עמון ומואב וכו'. ולפי מ"ש רז"ל שכל מהלכיו היה בקפיצת הדרך לק"מ, עכ"ל.

עבודה זרה דף כו

רסז

הרמב"ן

בראשית לב וישלח

פירוש

^(ד-ה) אל עשו אחיו ארצה שעיר. בעבור היות נגב ארץ ישראל על ידי אדום ואביו יושב בארץ הנגב ייש לו לעבור דרך אדום או קרוב משם, על כן פחד אולי ישמע עשו, והקדים לשלוח אליו מלאכים לארצו.

וכבר תפשוהו חכמים על זה. אמרו בב"ר ^{(עה, ג):} "מחזיק באזני כלב וגו' ^(במשלי כו, יז) – אמר לו הקב"ה, לדרכו היה מהלך והיית משלח אצלו ואומר לו כה אמר עבדך יעקב". ועל דעתי גם זה ירמוז, כי אנחנו התחלנו נפילתנו ביד אדום, כי מלכי בית שני באו בברית עם הרומיים, ומהם שבאו ברומה, והיא היתה סבת נפילתם בידם. וזה מוזכר בדברי רבותינו ומפורסם בספרים.

א. ארצה שעיר שדה אדום.

^(ה) כה תאמרון לאדוני לעשו כה אמר עבדך יעקב. יצוה אותם שיאמרו לו לאדוני לעשו

תכלת מרדכי

לעשו דבר הגדול, והנה הבכורה קנה על ידי האדום האדום הזה, והברכות על ידי רמאות גדיי העוזים שהיה נראה כאיש שעיר, ועל כן כשלכד ארץ קרא המקום בכלל הגדול בכמותו בשם שעיר לזכור רמאות השעיר שעל ידי זה לקח ברכתו, ^(ועי' רמב"ן ל"ו כ') שארץ ההיא נקראת בשם שעיר רק מיום שבא עשו לשם ועל שמו נקרא ^(כן), ושדה שישב שמה עם בני ביתו ודירתו קרה אדום על שם הרמאות הראשונה ועל ידי זה השיג ברכתו, ועל ידי כן ירא יעקב ששמע ארצו ושדהו, ובראותו שאמו היתה יראה ממנו ושהוא מתנחם להרגו אחרי אבל אביו, ועל כן שלח לפייסו והכניע את עצמו להראותו שאין בכורתו וברכתו בעיניו כלום כמו שכתב הרמב"ן. ואף על פי שלעת עתה לא הלך עשו אליו היה ירא לאחר זמן, ואתי שפיר שסוף הפסוק ארצה שעיר שדה אדום בא ליישב על מה ששלח יעקב לעשו אחיו וכנ"ל.

^(ד) יש לו לעבור דרך אדום. עי' ל"ג י"ד, ל"ה י"ח.

^(ג) במקרא וישלח יעקב — ארצה שעיר שדה אדום. לכאורה היה די באומרו אל עשו אחיו ומה היה צריך להביא מקום שכיוון לשלוח לשם, ובשגם שלא נשלח עד שם כי פגשו בדרך וקבל ממנו שם, וכמאמר רז"ל על מה שאמר הכתוב עד אשר אבוא אל אדוני שעירה שלא היה שם. ולענ"ד נראה על פי מה שבבראשית רבה פרשה ע"ה² תפסוהו ליעקב אבינו על זה ששלח לו וקראו אדוני וכמו שאמרו שם מחזיק באזני כלב וכו' עשו לדרכו היה מהלך וכו', ועי' רמב"ן ז"ל³ יישבו שהיה ליעקב דרך קרוב לשם. ורק בבראשית רבה פרשה ס"ז⁴ איתא אמו בצדקתה אמרה עד אשר תשוב חמת אחיך וכו' והוא לא כן עשה אלא ויטרוף לעד אפו ועברתו שמרה נצח. וראיתי בשם מד' צרור המור שעשו ברעתו עשה זכרונות שלא ישכח מה שעשה יעקב לנגדו, וכמו שאמר ויעקבני זה פעמים, את בכורתי לקח וזה היה דבר קטן לעשו, ועתה לקח ברכתי וזה היה

כור זהב

^(ז) צוה אותם שיאמרו, ר"ל לפירוש א' מלות לאדוני לעשו הם מן האמירה לעשו כמ"ש להלן למי אתה לאדוני לעשו, ולפי' ב' אינו מן האמירה רק להזהירם.

⁽²⁾ דאיתא שם ^{(עה, ג):} "וישלח יעקב" — ר"ה פתח מחזיק באזני כלב עובר מתעבר על ריב לא לו. שמואל בר נחמן אמר משל לארכי לסטים שהיה ישן בפרשת דרכים. עבר חד ושירי מעיר ליה, אמר ליה קום לך דבישא שכיה הכא, קם ושירי מקפח ביה. אמר ליה ניצר בישא. אמר ליה דמיך הוה ועוררתיניה ^(ארכי לסטים) — שר הגזלנים, והנמשל שעי' פחד יעקב מן עשו נתעורר כח הגבורה בו, שאילולא פחדו לא היה מתגבר בו הכח, וזהו שנאבק עמו שר של עשו. ואילו היה בטחונו חזק, אז היה נתבטל כח עשיו מלמעלה והיה הטוב מכניע את הרע — עץ יוסף]. כך אמר לו הקב"ה לדרכו היה מהלך ^(שכבר נח רוגזיה שהרי אמו שלחה אחריו, שנאמר: עד שוב אף אחיך וגו', ובשלחו אליו היה מעורר השנאה — עץ יוסף) ואתה משלח אצלו ואומר לו כה אמר עבדך יעקב. ר' יהודה בר' סימון פתח "מה תאמרי כי יפקוד עליך ואת למדת אותם עליך אלופים לראש", אמר לו הקב"ה לדרכו היה מהלך ואתה משלח אצלו ואומר לו "כה אמר עבדך יעקב", עכ"ל המדרש. ⁽³⁾ עה"פ הכא. ⁽⁴⁾ סז, י.

עבודה זרה דף כו

חידושי הלכות

אין מעמידין פרק שני עבודה זרה

ואגרות מהרש"א

יט

[דף כה ע"ב - כו ע"ב]

ששעור כ"ב שני נקראו ימים אחדים גבי רבקה שלמחה לעקב ושנת עמו ימים אחדים [1] והוא נמנעק שם כ"ב שנה ועל דרך זה נקראו כ"ב שני ימים מועטין צהוא עובדא דנתימין הלויק צפ"ק דצ"ב ח' כמ"ש שם וע"כ הני גבתי נמי כסלא אלנחו צנטיס כללו אהו חבנו שמתיהו:

דף כו ע"ב תוס' בד"ה אני שונה צ"ב כו' ושמה מאן דאית ליה ממון
מסור כו' אית ליה נמי דמשיבין אבידתו כו' עכ"ל. ולפי זה מהאי טעמא נמי צוממ משיבין אבידתו ולא אליטרין לכל אבידת אחיק לרבות מומר אלא משום השנא גופו ודו"ק: תוס' בד"ה וחי' להכעיס כו' י"א מיירי בשנשחטה בכבין כו' עכ"ל. פי' צסקין פגומה או עובד כוכבים ששטט דהוי נצילה וקלרו דנתיסס צמקוס שהיה להם להאריך ויותר נראה להגיה שנשחטה צל סקין ודו"ק: תוס' בד"ה איזהו מין זה כו' י"א דהא דאמר שהיית מין לעבודת כוכבים היינו בכומר כו' אב"י ישראל העובד עבודת כוכבים כו' עכ"ל. לכאורה ללא הו' לריכי לכל זה צמירוס אלא מין לעובד כוכבים דהוי כומר הוא אדוק צוממ משראל וכ"ה צמקוסות פ"ק דחולין ואפשר דנחא להו למימר דמין לשראל ומין לעובד כוכבים דהסס צגוונא חלף איירי דהיינו כומר וע"י הציאו לריאי דמין לשראל דקאמר להסס ע"כ לאו צעוד ענדוס כוכבים צעלמא אלא דהוי כומר דל"כ לא הוה פליג רשב"ל אצרימא למימר דשטיטמו מומרת וק"ל:

דף כו ע"א גמרא קנים שאני נהנה ממוזין כו' והלך דמייתי לעיל קונס
שאני נהנה מן הערלים מותר צערלי ישראל כו' לא הוה מצי לאקשויי נמי הכי דלמלא ערל לא מקרי משום לשראל הוא מיהו מהול נמי לא מיכרי כיון דאינו מהול ודו"ק: תוס' בד"ה ברופא מומחה ואפי"ו אינו מומחה צ"ב כו' עכ"ל. לריכא לפרושי דוקא צנעסה מומחה למילה דל"כ לא משכחא ליה דהיאך נתחוס להעשות מומחה למילה דצ' פעמים הרשאים הרי הוא אסור למו"ל וק"ל [2]: תוס' בד"ה אלא אע"ג דמהי"ו במאן דלא מהי"ו כו' וגי' הנידר א"כ שפיר פריך כו' עכ"ל. כל"ל. והוא מירון אחד וטעמא נפל צפריס צמקוס א"כ א"י וק"ל [3]:

דף כו ע"ב תוס' בד"ה שאני מינות כו' וכן אם אמר הרופא אפי"ו
אינו מין כו' עכ"ל. יש לקדק דל"כ מ"ש רופא מין ומ"ש

תתפתה [4] אב"י אשה שאינה כו' מותרת להתיר עכ"ל. ה"ק ואל"כ מה"ד אשה כלי זינה כו'. כל"ל: תוס' בד"ה איכא בינייהו כו' ור' בון אמר ואפי"ו בתשה יבוי"ה כו' עכ"ל. פירוש אפילו תשה אינה צכלל שפיכות דמים מיהו מנתימין לא מיירי אלא דוקא צמסה דלמלא מלנסה לה דצנרימא אין לחוס לא לאונס ולא לש"ד [5] כמו שכתבו החוספות לקמן לרצ אידי מהאי טעמא דיוכלה להטמין ודו"ק:

ח"א דף כה ע"ב ירחיב י"ו הדרך כדרך ששעה יעקב יעשו הרשע שאמרו
עד אשר אבא א"י אדוני וגו'. וצ"כ [6] אמרו חזקנו על כל המקרא ולא מצינו שהלך יעקב אלא עשו להר שער מימינו אפשר שהיה יעקב מרמה צלמיו אלא לימתי הוא צל אלנו לעמיד לנ"ה ה"ד ועלו מושיעים וגו' ולכאורה שחמור היה סומה הך דשמעתין שאלה היה צדעמו ליתך רק עד סוכות ואל"כ שקר עד אשר אבא אל אדוני שערה כדי להרמיו לו הדרך חולי צלס יש לו מחשבה רעה עליו להכותו שימחין לו עד לשם צפרשי לית ליה האו דרעה דצראשית רבה שרמו לו לעמיד שיצא לפי האמת לשם אב"י רשי' צמוטס הרכיב את ב' המלמרים כנראה שאינם סומים שכתב שהרמיו לו הדרך וכו' אמר אס דעמו לעשות לי רעה ימחין וכו' ואימתי ילך צימות המשים עכ"ל ונראה לומר דודאי לפי המונח דצרי עס עשו א"ל שיצא לשער צהליה וז' ולא לעמיד ולא הך אלא עד סוכות עשה כן כדי להרמיו לו הדרך ומפני כ' יעקב וזע אמר תמן אמר לעקב [7] והוא שאלו צצרי אפשר היה יעקב מרמה כו' וע"כ צצרי אמרו שרמו לו לעמיד שאו יחלמחו דצרי שיצא יעקב לשער:

דף כו ע"א תד"ה עובדת כוכבים מניקה כו' יהיה בבית ביד מיניקה
עובדת כוכבים כו' עכ"ל. ופירוש צצית ישראל ביד מיניקה כו' אצל צדפוס חדש הגיה צצית מיניקה עובדת כוכבים ואינו כן דצרות ישראל ודאי דנמי צעי דקצמתי צמחתי ודו"ק [8]: בא"ד ואפי"ו הם גדושים קצת כו' עכ"ל. נראה מדצריהם דצגדולים לא שייך ש"ד ואנן תנן לא ימחד אדם עממן מפני ש"ד וצגדולים נמי משמע דמנומחא כל הסוגיא ואפשר דלא שייך ש"ד צגדולים אלא ציחוד ענמו שלא צציענת שאר בני אדם משא"כ הכא שמתנו לו המינוק צידו ללא שייך שיהרגו צידים אלא על ידי סס שלא ירגישו צו וזה לא שייך צגדולים אלא צקטניס דלאמר דשייפא ליה סמחא לדד כו' ועיין קרוב לזה צמקוסות לקמן דף כ"ט צדי"ה אצל לא צינו כו' וק"ל [9]:

ח"א דף כו ע"א אי"ו עבוד גניבתא כ"ב שנין ו"א אצ"חו כו'. שמתנו

מהר"ם

לתיאבון לית ליה דינא דמורידין כיון דאתרבי לדין השבת אבדה וק"ל: [10] ברש"י ד"ה מין הוא והא תנא ליה ריש' מינין. הוא סוף הדבור ואח"כ מתחיל דבור בפני עצמו בכמה מקומות [11] וקאי אהא דפליגי רב אחא מרבינא [12] במומר להכעיס דחד אמר מין הוא וחד אמר מומר הוא ונפקא מינא דבכמ' דברים מצינו חילוק בין מין למומ' וכו' ולפי זה צריך לומר לפישי' דלמיד להכעיס מומר אין מורידין אותו. אבל מדברי החוספות ד"ה וחד אמר להכעיס וכו' מוכא דס"ל דאפילו למיד להכעיס הוי מומ' מורידין אותו לבור דכתבו דלמיד מומר מפרש דברייא ואיזהו מומר שסתמו להכעיס ואין מכריזין וכו' וגם מורידין אותו לבור וכו' וצ"ל לפי החוספות דהנפק' מינה הוא לענין דברים אחרים [13]: תוס' ד"ה איזהו מין וכו' ותיניא פ"ק דחולין שחיטת מין לעבודת כוכבים וכו'. ר"ל וכיון דשמעינן הכא דישאל העובד עבודת כוכבים הוי מין לכ"ע א"כ הוי שחיטתו אסורה וקשה דבפ"ק דחולין וכו' ומאי קשיא הא אשכחנא ישראל עובד עבודת כוכבים וכו' ר"ל וא"כ נוכל לומר הא דקתני אין מינין באומות הוי פירושו בסתם עובדי כוכבים אע"פ שעובדים עבודת כוכבים אין שחיטתן אסורה משא"כ בישראל דכשהוא עובד עבודת כוכבים חמור יותר ונקרא מין ושחיטתו אסורה ותי' דהא דקאמר שחיטת מין לעבודת כוכבים היינו דוקא הכומר לעבודת כוכבים וכיון דישאל הכומר הוי מין לענין זה כ"ש כומר עובד כוכבים דפשיטא ליה לגמרא דכומר עובד כוכבים אדוק יותר בעבודת כוכבים מכומר ישראל וק"ל:

דף כו ע"א תוס' ד"ה ברופא מומחה אפי"ו אינו מומחה למילה וכו'. נראה דכתבו כן משום דס"ל דא"א לפרש דאיירי במומחה למילה דכיון (דלר') [דר"מ] אוסר מילה בעובד כוכבים אפי' באחרים עומדים ע"ג א"כ היאך מצינו שנעשה מומחה וק"ל [14]: תוס' ד"ה וכי היבן מציניו וכו' וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה וכו'. ואע"ג דהאי קרא בתפילין כתיב צ"ל דילפינן ס"ת בתפילין הוא כל התורה אקשף לתפילין דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך: תוס' ד"ה אלא אע"ג דלא מהי"ו וכו' ונפקא מינה לנדר א"כ שפיר פריך קראי אהדדי וכו'. כצ"ל:

דף כו ע"ב גמרא ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיצאת נשמתו במתו. כצ"ל [15] וכן משמע בפרש"י: תוס' ד"ה הויא בורקיה [16] וכו' ויחיל דמעיקרא הכי פריך וכו'. מקשינן התלמידים מה להתוס' להתחיל בפי' המקשה היה להם לתרץ קושייתם שהקשו הא השתא דלא הניח ליה להתרפאות ממנו נמי לא הוי ליה אסותא שהרי מת והו' כוננת הקשיא של התוס' והיה להם לתרץ בקצרה דמוטב שימות וכאי בלא פרצת גדר וכו'. ונ"ל דהוכרחו התוס' להאריך בפי' המקשה משום

הגהות והערות

[1] דבור זה הושמט בדפוסים חדשים והוחזר כאן ע"פ דפוס ראשון. [ג] צ"ל "בכמה דברים." [ד] צ"ל "ורבינא." [ט] ע"י מחצית השקל. [טז] אפשר שמגיה תיבת "ומת" (על מילה זו כתב הדק"ס דליתא בכתי"מ ושבאמת הוא מיותר קצת וכן ליתא בילקוט ובתורת הבית הארוך וכו') וכן ליתא לעיל י' ע"א ויח' ע"א ובכרובת סא ע"ב וביומא נד' ע"א. [יז] כך מתחיל הדבור בתוס' בדפו"י "חויא טרקיה דלית ליה אסותא."

[א] הוסיף תיבות "ואיצטריך לאשמועינן דלא תתיחד חיישינן שמא תתפתה" שלא היו ברש"י דפו"י (וכן אינם ברש"י כתי"). ועי' להם סתרים, ריח שדה, וזע יצחק. [ב] יש הוסיף וכתשה אין לחוש לש"ד (דבש תמר). [ג] עה, יד. [ד] מיכה ז. כ. [ה] ע"י זוע יצחק. [ו] ע"י דעת יהונתן, בנין שלמה. [ז] בראשית כז, מד. [ח] יא ע"א. [ט] ע"י מחצית השקל, עבודת עבודה. [י] והלחם סתרים מפרש הגירסא שבתוס' לפנינו. [יא] ע"י בארות המים. תלמוד בבלי <עוז והדר> - כח עבודה זרה / תלמוד בבלי [עמוד 246] {726077}

ממורת המדרש

סו ילקוט מהלס רמז תמ"ו. ע ממנומל מרומה סימן ט'. מל"ו פרק י"ט. וזהו גל דף מ"א ע"ב. טא ע"ו דף כ"ה. ירושלמי סס פ'

חידושי הרד"ך

כ"ל אותן כו'. ע"י קהלת רבה פר א סוף פ"ח ובתשר בשמים ראש סימן ס"ו. יד חורנו על כ"ל המקרא כו'. דב"ר פ"א. תרא"ז פ"ט. תנחומא תרומה ס"ט.

אמרי יושר

יד בפנים כרוכות. שבעת השטר צ"כ"ח לשנות בשמים כראיתא פ"ב ועשו לאימי הל"ד שרשות כמו לאם את פניו.

נחמד למראה

פע"ח יב אמר ליה כ"ל אותן הדורות שנתן אבינו יעקב לעשו עתידין אמות העולם להחזירן למלך המשיח לעתיד לבא מה טעמיה מלכי תרשיש וגו'. וקשה ממה דלמרי לקמן בסדר תרומה פ' ל"ה כשיבואו כל האומות להניח דורון למלך המשיח יקבל מכולם חוץ ממלכות אדום שלא יקבל מהם שנאמר גער חית קנה וגו'. ל"ה נמלא עזה המדרש סו"ת מה שכתוב כאן שכל אותן הדורות עתידין אומות העולם להחזירן למלך המשיח נמלא יקבל מהם. ונראה שלכך דקדק המדרש לומר כל אותן הדורות שנתן אבינו יעקב ע"ה לעשו עמיד להחזירן לו לא שייאסוס צעור דורון אלף מפני מה שחייב לפרוע מה שקבל מיעקב מפני שלא נתנם לו אלף מפני אונסו והוא גול כדו חוה מקבלים ממנו. אלף כשיבוא אדום דורון מנכסי עמנו כמו שאר מלכים לא יקבל ממנו. וזהו שאמרו בסדר תרומה כשיבואו כל האומות להניח דורון למלך המשיח יקבל מהם ומלכות אדום לנדה לא יקבל ממנה. אך עדיין קשה בזה המדרש כלשון הקשה הרב יפ"ת דל"ח כי כל אחד מהעובדי כוכבים יביא חולת מלחא וזוהר"ח היא למלך המשיח. ותיקן עם מה שכתוב לקמן במדרש דכל תשעה שנים היה מכבדו בלוחו דורון ועל זה אמר כאן כי כל אותן הדורות יחד יביאו למלך המשיח דהיינו כל הדורות של תשע שנים שהיה מכבדו לעשו. ולפי שהוקשה להרב דלכתי מלחא וזוהר"ח היא למלך המשיח לזה כחב בכל יוס. ואני שמעתי משם הרב מהר"ש פרימו ז"ל לאו דוקא אותן הדורות לנד שהביא לו הוא מה שעמדיו להשיב עובדי כוכבים למלך המשיח אלא כל מה שפרו ורבו מלוחה השעב ששלח יעקב ורבו מלוחה ורבו כ"ס תרנגולים והרבו כ"ס תרנגולים וכשנא נתנם לו בגדולי גדולים. וכשנדפס ספר פרשת דרכים רחמי דמימי לה דרך מלכה. ועל פי זה פירש מה שאמרו על פסוק עוים מלחמים וקיסים עשירים א"ר אלעזר מלחן לעונם האמורה במורה ופיקס"י כפי' המומת שמקל לל חיש עשר נקבות דרכן להרכות תשמיש וכו' ע"כ. והקשה שאין דרכן של משלתי דורות להיות מדקדקים בעניינם הללו אלא שנחמיו לכן כדי שיפירו וירבו בדיהם. ויכולו לייבאו להחזירן לעמית לנח ע"ש ומלחא חת. וע"כ הדברים האלה יש לי לפרש מפרה חת כבדו זה ולמי אלה לעיני ולמי כל תמדת ישראל ולמי אני עמל. ילנה שלעמיד לנחא מלמי מרשים ואינם מנחה ישיבו וזה המנחה וכל אשר לקחו מישראל עם ולזות גיזות וסלז כלאמור. ומקרא מלא הוא חתה הנחושא אביא זהב וגו' מכל מה שנתנום להם וזהו ולמי אלה לפניך דהיינו לזדוני לעשו וגם בנלות למי כל תמדת ישראל הלא לך. והוא מתלמד לאמר ולמי אני עמל דודאי כל מה שאני עמל הוא להשיב לנח הדורות החמסים והגוליות כדלמרו.

הדורות. דורות רבים. כמ"ש בסוף הפרשה. וע' ילקוט כאן ותהלים ע"ב. יג כי הילדים רבים. הלא למחר שנים מהם חרבו עיר שכם ושבו כל הנשים והטף. ודורש אא"ע. ומ"ש והבקר כמ"ש לעיל פ"ר מ"ח סימן י"ג. בימי אדרינוס. כמ"ש לעיל פ"ר ס"ה סימן כ"א ומ"ש דוד ושלמה פי' שעדיין צריך אני לבנות בית המקדש על ידי דוד ושלמה. יד שנהא שותף. והוה ואלכה לנגדך פי' בשוה עמך כמ"ש עור כנגדו. והשיב לו יעבר נא אדוני לפני עבדו. ד"ר פ"ר א' סימן כ"ו. מרכסי. אפרכי. וע"י ד"ר פ"ר ב' סימן ג'. החלבים לאם. בנחת בלא קולות וכמ"ש חו"ל קבלה דיסורי שתיקווא מכבי רחמי. בפנים כרוכות. עיקר הראיה מ"ש ש"ב י"ט ה' לאט את פניו שכסה וכרך בגד על פניו לסימן אבל צרה וכמ"ש על שפם יעטה שמכסה פניו עד השפה וכמ"ש לוטה בשמלה פי' מכורכת בשמלה.

ססחד עמא דארעא אמר ליה לר' הושעיה אין אמרת לך חדא מלתא טבא את אמרת בצבורא מן שמי, אמר ליה מה היא, אמר ליה כל אותן הדורות שנתן אבינו יעקב לעשו עתידין אמות העולם להחזירן למלך המשיח לעתיד לבא, מאי טעמיה, (שם עב י) מלכי תרשיש ואינם מנחה ישיבו, וביאו אין פתיב פאן אלא ישיבו. אמר לו חייף מלה טבא אמרת ומן שקמך אנא אומר לה.

יג [לג, יג] ויאמר אליו אדני ידע פי הילדים רבים, זה משה ואהרן. והצאן והפקר עלות עלי. אלו ישראל שנאמר (יחזקאל לד לא) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם. ר' הונא בשם ר' אחא אמר אלולי רחמי של הקדוש ברוך הוא ודפקים יום אחד, פכר מתו כל הצאן בימי אדרינוס. ר' פרכיה בשם ר' לוי אמר, אדני ידע פי הילדים רבים, זה דוד ושלמה, והצאן והפקר עלות עלי אלו ישראל שנאמר ואתן צאני וגו'. ר' הונא בשם ר' אחא אמר אלולי רחמי של הקדוש ברוך הוא פכר מתו כל הצאן בימי הקמן.

יד [לג, יד] יעבר נא אדני לפני עבדו. אמר לו מבקש את שנהא שתף עמך בעולמך, אמר לו יעבר נא אדני לפני עבדו. אמר לו ואין אתה מתירא מדפסי ומן אפרכי ומן אסטרטילי (אסטרטילי), אמר לו ואני אתנהלה לאטי, להוני להוני אנא מהלך פמה דתימא (ישעיה ח ו) את מי השלח ההלכים לאט. דבר אחר בפנים פרוכות אני מהלך פמה דתימא (שמואל א כא י) הנה היא לוטה בשמלה. עד אשר אבא אל אדני שעירה. אמר ר' אבהו ^סחזרנו על כל

רש"י

חד עמא דארעא. עם הארץ. כ"ל אותן הדורות. לזכות. יג כי הילדים רבים זה משה ואהרן. כמו שמלינו במשה שנקרא ילד דכתיב ומפתח ותלחהו את הילד. כי הילדים רבים זה דוד ושלמה. דוד דכתיב בן מי זה העלם שלמה לכתיב טוב מהלך כמה דאת אמר הנה היא לוטה בשמלה.

מתנות בהונה

עמא דארעא גרסינן. פי' עם הארץ. ה"ג מלחא טבא את אמרת כו'. את אמרת. תאמר אותו משמי לצינורא. יג זה משה ואהרן. מנינו במשה ותלחהו את הילד וממנו נלמד להאין

ורבו מלוחה השעב ששלח יעקב ורבו מלוחה ורבו כ"ס תרנגולים והרבו כ"ס תרנגולים וכשנא נתנם לו בגדולי גדולים. וכשנדפס ספר פרשת דרכים רחמי דמימי לה דרך מלכה. ועל פי זה פירש מה שאמרו על פסוק עוים מלחמים וקיסים עשירים א"ר אלעזר מלחן לעונם האמורה במורה ופיקס"י כפי' המומת שמקל לל חיש עשר נקבות דרכן להרכות תשמיש וכו' ע"כ. והקשה שאין דרכן של משלתי דורות להיות מדקדקים בעניינם הללו אלא שנחמיו לכן כדי שיפירו וירבו בדיהם. ויכולו לייבאו להחזירן לעמית לנח ע"ש ומלחא חת. וע"כ הדברים האלה יש לי לפרש מפרה חת כבדו זה ולמי אלה לעיני ולמי כל תמדת ישראל ולמי אני עמל. ילנה שלעמיד לנחא מלמי מרשים ואינם מנחה ישיבו וזה המנחה וכל אשר לקחו מישראל עם ולזות גיזות וסלז כלאמור. ומקרא מלא הוא חתה הנחושא אביא זהב וגו' מכל מה שנתנום להם וזהו ולמי אלה לפניך דהיינו לזדוני לעשו וגם בנלות למי כל תמדת ישראל הלא לך. והוא מתלמד לאמר ולמי אני עמל דודאי כל מה שאני עמל הוא להשיב לנח הדורות החמסים והגוליות כדלמרו.

אצלי היום. [טז] חד עמא דארעא. הזכיר היותו ע"ה ללמדנו כי אין לבנות דברי שום אדם אלא לקבל האמת ממי שאמרו. וגדולה מזו שאין מתיישבין מלומר הלכה בשמם ברבים. וטעם מאמר זה כאן כי לא יקשה בעינינו למה מה' היתה זאת שילקה יעקב בנופו ובממונו. את אמרת כו'. תאמר אותו משמי בצבורא. אלא ישיבו. דמשמע מה שנטלו ממנו. יג [יז] הילדים רבים זה משה ואהרן. על שם שעדיין אינו בעולם קרי' להו ילדים דרך קטנות. או ע"ש שהם סוף החטא ע"ד שכתוב בן שנה שאלו במלכו (יפ"ת). (זה דוד ושלמה. דוד קרא עצמו רך שנאמר ואנכי היום רך ומשוח מלך. וכן בשלמה כתיב נער ורך (בצור אביזר). שנאמר ואתן צאני. ואע"פ שלא נמצא שנקראו בקר. אחר שנקראו צאן לא יקשה שיקראו כאן צאן וכתיב בימי אדרינוס. שהגן המון רב מישראל ביום אחד כדא"ר בריש אסת"ר וגולא רחמי של הקב"ה היה עושה כלה. בימי המן. שגור להשמידם ביום אחד. יד שנהא שתף עמך בעולמך. כלו שאני אוכה עמך בעולמך ואתה עמי בעולם הזה. והשיבו יעבור נא אדוני לפני עבדו. כי הוא יאכל עולמו בעוה"ז לכו. וא"ל ואיך לא תירא מהדברי ורברבני שיצטרך כשתהיה שפל ונכנע לפנים. והשיב שיתנהג לאמי בנחת כלו שלא יהרום להתקומם לנגדם ולהתנאות בשום דבר לתת להם מקום להתקנאות בו. אלא יהיה סובלן בסבלנות גדולה ובפיוסין וכיוצא. א"נ שילך בפנים כרוכות ר"ל שיתכסה מעיניהם ויברח מפניהם עד יעבור זעם.

[יח] יעקב אמתי הוא. דכתיב תתן אמת ליעקב. ומרמה כו'. ואע"ג דמותר לשנות מפני הסכנה. שאני יעקב שהוא מרת האמת (י"ח). טו בקש ללצוותו. על ידי אנשיו. וזה אומר אצנה נא. ולא הוה נסיב. לא היה לוקח ארמאי עמו ללותו מבית המלך. עד

שמכר הסוס. בילקוט ובמבין הניר הפינס שלו פירוש מעיל חשוב שלו. [יט] היכן הם. דליכא למימר שלהיותם מפלים לו לא הוצרך להזכירם. שהי כולם ראשי גייסות כדלעיל פ"שה ע"ה ולא במילי לגביה. נשמטו כל אחר ואחר. כעוד יעקב ועשו נושקים ומחכים זא"ז. שמתחלה עלו למלחמה לפי שלא הכירו במעלת יעקב. ועתה הברת פניו ענתה בו כי חוט של חסד מושך עליו. אימתי פרע להם כי ה' נתן שכר לעבדים בעולם הזה. כי אם ארבע מאות איש. ויתכן שהיו מבני ארבע מאות איש דעשו ונשמר להם זכות אבות. טז [כ] י"ח חרש סכות זבית וסכות. כי הסכות הם בששה חדשי הקיץ. והבית בחורף ושוב סכות בימי הקיץ (ועיין ב"פ"ח). ובבית אל ששה חדשים משום דקים לן שנתעכב בדרך בשומו מחרן שתי שנים. דכ"ב שנה פירש ממנו יוסף כדרך שהוא פירש מאביו כ"ב שנה. כי בבית לכן ושנים בדרך כדאי בפרק קמא המגילה. לה"ק ר"ח חדשים היה בסכות והששה בבית אל. כ"ב אותן חדשים שעשה בסכות היה מכבד כצ"ל. (י"ח) ונז"ק. ופי' כי שם היה מפחד מעשו כי היה קרוב לו. ומעם ההודעה זו כרי שלא תיקשה לן

ולא מצאנו. ומאחר שלא נמצא כתנ"ך אין לנו לומר על פה שמן הסתם הלך אלא לדרוש א"א כו' עיין כל זה בד"ר פ"א ס"כ באריכות. טו רבינו כד הוה סליק. עיין לעיל פע"ה רס"ה. ארבע מאות איש נער. ש"א י"ז אצל מלחמת עמלקים. טז כמה שנים. מגילה י"ז. שהיה בדרך ב' שנים להשלים הכ"ב שפירש מאביו ע"ש בגמרא ורש"י בבאיור ע"פ מרת מנגד. סכות ובית וסכות. ע"י לקמן ס"פ פ"ו בבית ובשדה. וכאן כתיב ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות ע"כ קרא שם המקום סכות. ואצל אברהם לוט ומשה שנסעו עם ערריהם לא זכר שעשו למקניהם סכות רק כאן שבא ללמדנו כמה זמן שהיה בדרך זה. שבבית דרים בימות החורף ובימות הקיץ ויושבים בסכות. ומ"ש ויעקב נסע סכותה פי' לעשות לו סכות וע"פ מדה י' ב"פ סכות היינו שני זמני חורף. ומ"ש ע"כ קרא שם המקום סכות אין לחשוב בחשבון שהוא הודעה חדשה על קריאת השם ולגופיה אחי. ובבית אל ששה חדשים מוקרי לו בית. וכיחד הם שתי שנים. תשע שנים. משבא לחברון שאז היה יוסף בן ח' שנים שש שנה משנולד ועבד בצאן ושתי שנים בדרך וכשנמכר היה בן י"ז שנה באותן ט' שנים כבדו. אך משנמכר היה באבל ונסתלקה ממנו רוח"ק. וגם כשהיה בדרך לא הקריב ולא הוצרך לדורון ומ"ש באותו דורון. פי' באותו אופן של דורון ראשון שהיה מעשר מקנהו כך בכל שנה מהנולדים מחדש מעשר בהמה. כ"ב אותן השנים. כמ"ש לעיל סי"ב שהחזיקו לכבוד ולכהן. ויעקב רצה להקריב קרבנות בעצמו ובבית אל היה המזבח לכל מי שירצה להקריב שהיה מביא ליעקב ומקריב לו וכדי שלא יערער עליו היה מכבד תמיד בדורון כזה במעשר. כ"ב אותן השנים. לפי מ"ש לעיל בדברי ר' אבא ר' חרשים בבית

המקרא ולא מצאנו שהלך יעקב אבינו אצל עשו להר שעיר מימיו, אפשר יעקב אמתי היה ומרמה בו, אלא אימתי הוא פא אצלו, לעתיד לבא הוה דכתיב

ועלו מושעים בהר ציון (עובדה א כ"א) לשפט את הר עשו.

טו [לג, טז] ויאמר לו עשו אציגה נא עמך וגו'. בקש ללותו ולא קבל עליו. רבינו פ"ד הוה סליק למלכותא הוה מסתפל בהדא פרשתא ולא הוה נסיב ארמאיה עמיה. חד זמן לא אסתפל בה ונסב עמיה וקמאין (ארמאין) ולא הגיע לעכו עד שמכר הסוס שלו.

[לג, טז] וישב ביום ההוא עשו לדרך שעירה. י"ד מאות איש שהיו עמו היכן הם, נשמטו כל אחד ואחד הלך לדרך. אמרו אימתי פרע עלהן הקדוש ברוך הוא, להלן (שמואל א ל ט) ולא נמלט מהם איש פי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים וינסו.

טז [לג, טז] ויעקב נסע סכותה. י"ח אבא אמר י"ח חרש, סכות ובית וסכות. ובבית אל ששה חדשים. ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר כל אותן חדשים שעשה בבית אל הוה מכבד באותו דורון. ר' אבין בשם ר' חונאי אמר תשע שנים הוה מכבד את עשו באותו דורון. ר' פנחס בשם ר' אבא אמר כל אותן השנים שעשה יעקב אבינו בבית אל לא נמנע

אל צ"ל כאן כל אותן חדשים. ואי גרסינן שנים ע"כ הכוונה שבבית אל ובבית ר' אבין וכמ"ש ר' אבין שהיו ט' שנים. וקרוב לומר שבבית אל היה בית אלהים וכמ"ש בריש ויצא והאבן וגו' יהיה בית אלהים. ואף אחר שבא לחברון היה מקריב בבית אלהים בבית אל עד שנמכר יוסף.

רש"י
טו עד שמכר הסוס שלו. לשמן.
מתנות כהונה
טו ולא הוה נסיב כו'. לא היה לוקח ארמאי עמו ללותו מפני הסכנה. עד שמכר כו'. פי' רש"י לשמן דמיס ועיין נרמזין. טז כ"ב אותן השנים כו'. לפי גימטא ספר צ"ל חדשים אצל בילקוט לא גרם לעיל וצ"ח אל עשה ששה חדשים.

חידושי הרש"ש
טו כ"ב אותן חדשים שעשה בבית אל כו'. הרמב"ן ז"ל העתיק בסכות והוא יותר נכון.

מסורת המדרש
ד"ר פ"ח. מנומל סדר מרומה קימן ט'. מל"ז פ' י"ט. ילקוט כאן רמז קל"ג כל הענין. ילקוט עובדיה רמז תקמ"ט. וזה ושלט דף קע"ב ע"כ. עב ליקוט שמואל א' רמז קמ"ח. עג מגילה דף י"ז. סדע"ל פרק ג'. ספר ס"ס. ועיין מרמז יומן.

חידושי הרד"ך
טו עד שמכר הסוס שלו. בילקוט ובמבין הנ"י הפינס פי' מעיל חשוב שלו. טז כ"ב אותן חדשים שהיה בבית אל היה מכבד כו'. הרמב"ן הביא הנ"י שעשה בסכות. ונראה פירושו כדלקמן פ"ח ויבא יעקב שלם בממנו אע"ג דא"ר א' שנים היה מכבד כו' ברם הכא שלם בממנו. ולכן קאמר כאן שכל המים שעשה בסכות עד בוא אל שלם היה מחסר ממנו ומכדו וכיון שבא לשלם פסק. וה' שלח ברכתו וזילא חסרונו. כ"ב אותן השנים שהיה יעקב בבית אל לא נמנע כו'. אפשר לני רמב"ן הנ"ל גם כאן הנ"י בסכות. ודרש ליה שעשה סכות כעין חג הסוכות בכל מצותיו ועשה נסוך המים. ח"ש כל מי שידע כו' פשוטו דרך גזמא נקט לומר שמים רבים נסך ב"ח תרש אלו. ולג"ז ה"ס בבית אל י"ל הא דכתיב במצבה שהקים בב"א ויכר עליה נסך שלא בשעת ההקמה לבר אלא כ"ז שהיה ע"ס.

זרע אברהם
טו ר' פנחס בשם ר"א אמר כ"ב אותן השנים שעשה יעקב בבית אל לא נמנע מלנסך א"ר חנין מי שהוא יודע כמה נסוכים נסך אבינו יעקב בבית אל יודע לחשב את מי מבריא. המדרש הוה כולו מוקשה למה דימה לפי סבירה וכל י"ז הייתי מתקשה במדרש זה עד שהאיר ה' ע"י שבוצאי און לי וסינן המדרש הוא שרבי חנין מפרש דברי ר"פ לפי שבכל הכתוב ויכר נסך להורות על נסוכים הרבה ואיתא באבן עזרא ויכר נסוך המים ואיתא בשמואל ב' סי' כ"ג ויתאה דוד ויאמר מי ישקני מים אשר בשער וגו' ויבקעו שלשה נבזרים וישאבו מים וגו' וישאו ויבאו אל דוד ולא

ידי משה
יד אפשר יעקב אמיתי היה וכו'. מאמר זה הוא בירושלמי דעבודת כוכבים דז"ל י"פ"ש שם שהקשה דילמא עשה יעקב מפני היראה והפליג לו הדרך כמו שאחז"ל נכרי המתלוה עם ישראל בדרך וכו' ומשני מ"מ לא היה יעקב לשנות לפי שמדת יעקב הוא אמת כמ"ש תתן אמת ליעקב אלא שרמז על לעתיד לבוא והמדרש בכאן נשמר מקושית יפ"מ לזה אמר יעקב אמיתי היה דר"ק.

עבודה זרה דף כו

שם תלמוד בבלי עולם פג

דס"ל מול היינו כנגד הרי אין חילוק מקום בין שחיטה למליקה וגם בשחיטה כשמחזיר הסימנים ושוחט כשר.

קעב. שם טז ע"ב, וכמה שיעור שהיה פליגי בה ר' יצחק בר נחמני וחד דעימי' ומנו ר' שמעון בן פזי ואמרי לה ר' שמעון בן פזי וחד דעימי' ומנו ר' יצחק בר נחמני ואמרי לה ר' שמואל בר נחמני ח"א כמימריה דהאי פסוקא וח"א כמויכרעו לסיפא.

יעוין לעיל אות עה שהעליתי שר' שמעון בן פזי דוודאי איירי בה ס"ל כריב"ל רביה המובא בירושלמי יומא פ"ג ה"ג עיין שם.

קעג. שם כג ע"א, פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א אפרטי מחייב אכלילי לא מחייב, וח"א אכלילי גמי מחייב (ונכפל לקמן ל"ז ע"א).

יעוין לעיל אות לא שהבאתי שרב אחא הוא האומר אכלילי גמי מחייב ורבינא דאמר אכלילי לא מחייב והכי הלכתא.

קעד. עבודה זרה ב ע"ב, לפני אידיהן כו' רב ושמואל חד תני אידיהן וחד תני עדיהן וכו'.

יעוין בירושלמי דמכילתן פ"א ה"א שפורש רב אמר אידיהן ושמואל אמר עדיהן וכ"ה בירושלמי ברכות פ"ח ה"א ועירובין פ"ה ה"א.

קעה. שם יז ע"א, ר' חנינא ור' יונתן הוו קאזלי באורחא, מטי להנהו תרי שבילי חד פצי אפתחא דע"ז וחד פצי אפתחא דבי זונות, א"ל חד לחבריה ניזול אפתחא דע"ז דנכיס יצרי', א"ל איך ניזול אפתחא דבי זונות ונכסיה ליצרון ונקבל אגרא וכו' (ונכפל בילקוט תהלים תתקל"ב).

יעוין בפסחים קי"ג רע"ב רווק הדר בעיר וכו' כגון ר' חנינא ורב אושעיה דהוו אושכפי בארעא דישראל ויתבו בשוקא דזונות ועבדו להו מסאנו לזונות ועיילו להו אינהו מסתכלא בהו ואינהו לא מדלן ענייהו לאסתכולי בהו וכו'. וכזה נבין דברי הגמ' סנהדרין קי"א ע"ב אר"א אמר ר' חנינא עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק שנאמר וכו' ולגבורה זה המתגבר ביצרו וכו' עיי"ש שמראש אמר הרודה את יצרו כשבא דבר עבירה לידי, ומוסף והולך מעלה יתירה מי שמתגבר ביצרו שמגרה בו ומתגבר עליו כשיטתו.

קעו. שם כו ע"ב, איתמר מומר פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א לתיאכון מומר להכעיס מין הוה, וח"א אפי' להכעיס גמי מומר אלא איזהו מין זה העובד ע"ז (ונכפל בהוריות י"א ע"א).

עבודה זרה דף כו

פד שם תלמוד בבלי עולם

יעוין אשר הבאתי לעיל אות לא שיבורר דרב אחא הוא האומר להכעיס מין הוי ורבינא הוא דאמר אפי' להכעיס נמי מומר ועיין מה שכתבתי עוד באות קכה בזה.

קעז. שם לב ע"א. אבעי' להו מהו לסמוך בהן כרעי המטה וכו' ת"ש דר' אלעזר ור' יוחנן חד אסר וחד שרי וכו'.

יעוין ירושלמי ערלה פ"ג ה"א דמפורש מהו לסמוך בי' כרעי המטה ר' לעזר אומר אסור ר' יוחנן אמר מותר, ונראה שלכן איצטרכו בתלמודא דידן לסיים הלכתא כמאן דאסר משום דר"י הוא דשרי ובסתם הלכה כר"י.

קעח. לג ע"ב. קינסא פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי וכו'.
יעוין באשר הבאתי לעיל אות לא שבכל מקום רב אחא לחומרא ורבינא לקולא ומש"כ בזה באות קכה, ויעוין בסדה"ר ח"ב ערך רב אחא ורבינא שהצ"ע הלכתא זו ונעלמו ממנו דברי התוס' במקומם.

קעט. שם מו ע"א. איתמר אבני הר שנידלדלו בני ר' חייא ור' יוחנן ח"א אסורות וח"א מותרות וכו'.

הנה בגמ' התחילו לצדד בתסתיים דבני ר' חייא הם דשרו מדבעי חוקי' וכו' ודחו דמשם אין ראייה, ולהלן נ"ט ע"א התחילו בתסתיים דר' יוחנן הוא דאמר אסורות ודחו לה, אולם בירושלמי דמכילתן פ"ג ה"ה שנינו השתחוה לבצה חזקיה אמר לא אסרה ר' יוחנן אמר אסרה אר"ז בביצה פלגינן חברייא אמרין בחלוקי נחל פליגי וכו'.

קפ. שם מט ע"ב. אותן שפאין מה תהא עליהן פליגי בה רב הונא וחיאי בר רב ח"א אסורין וח"א מותרין, תניא כמ"ד מותרין, דתניא נכרי ששרפה ע"ז וכו'.
יעוין בירושלמי דמכילתן פ"ג הי"ד דברייתא זו דעת רב היא ושמואל פליג עליה, וחיאי בר רב בודאי בשיטת אביו קיים שתני כוותיה.

קפא. שם נג ע"א. זעירי א"ר יוחנן ור' ירמי' בר אבא אמר רב ח"א מחלוקת בצורף נכרי אבל בצורף ישראל דברי הכל ביטל, וח"א בצורף ישראל מחלוקת.
יעוין בירושלמי דמכילתן פ"ד ה"ה דמבואר זעירי בר חיננא בשם ר' תנני' בשמכרה לצורך נחלקו אבל אם מכרה לעובדיה דברי הכל אינה מטילה, רב ירמי' בשם רב בשמכרה לעובדי' נחלקו אבל אם מכרה לצורך דברי הכל בטילה, ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן דברי הכל ואתייא דר' חנינא כר' יוחנן וכו' עיי"ש.
ויעוין בסוגיין בבבלי דאיבעיא להו אליבא דמ"ד בצורף ישראל מחלוקת אי רק בזה מחלוקת אבל צורף נכרי דברי הכל לא ביטל או דילמא בין בזה בין בזה מחלוקת.

עבודה זרה דף כו

שם תלמוד בבלי עולם מט

למת כמחט בבשר החי, אמרי בצערא דידהו ידעי בצערא דאחרינא לא ידעו ע"כ, הרי כי גמרו שבצערא דידהו ידעו עד עיכול הבשר ובוודאי בשיטת אביהם קיימו עיין לעיל אות כ"ח.

לא. שם קנו ע"א, פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א בכל השבת כולה כר"ש לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן, וח"א במוקצה מחמת מיאוס גמי הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בה באותה שבת וכו'.

יעוין בגמ' פסחים ע"ד ע"ב שאמרו בכל התורה כולה רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא כרבינא לקולא לבר מהני תלת (אומצי ביעי ומזרקי) דרב אחא לקולא ורבינא לחומרא והלכתא כרב אחא לקולא, ופרש"י כל היכי דחזית פלוגתייהו דאיתמר סתמא ח"א לקולא וח"א לחומרא ולא פורש מי המיקל ומי המחמיר דע שרב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא ככולן כדברי המיקל עכ"ל, וכוונתו שלא כללו שבכל מקום היינו בכל דיני התורה שמצינו דאיירי בהן רב אחא יהיה הוא המחמיר יותר מרבינא כי מצינו שהוא מיקל יותר כמו ביבמות מ"ה ע"ב חולין צ"ז ע"ב וכאלו אך כללו כשנשנה בחד אמר אז רבינא הוא המיקל והמחמיר הוא רב אחא ובהן הלכתא כרבינא לקולא עיין תוס' בבא קמא ע"ט ע"א סד"ה או שהוציאווהו, ולכן פסקו הפוסקים הכא דאפי' במוקצה מחמת מיאוס גמי הלכה כר"ש לקולא, ועיין תוס' ביצה כ"ח ע"ב ד"ה רבינא, וכן נקטו לקולא בפלוגתות רב אחא ורבינא שנשנו בחד אמר וח"א בבבלי עירובין כ"ד ע"ב, מגילה כ"ו ע"ב, יבמות י"א ע"א, כתובות ל"ד ע"א, בבא מציעא ס"ז ע"ב, שבועות כ"ג ע"ב, עבודה זרה ס"א ע"א, חולין ח' ע"ב, ושם מ"ו ע"ב (הבאתי כולם בספרי זה במקומם), והנה בשתי פלוגתות האחרונות שבחולין מפורש סיימו והלכתא כמאן דמיקל ולכאורה לא איצטריך שהרי בכל מקום הלכתא כמאן דמיקל ויעוין אשר כתבתי בזה הלאה באות צ"ו, כן יעוין מש"כ באות קכ"ה באשר מצינו שפסקו לפעמים כמאן דמחמיר, ומש"כ עוד בזה באות צ"ז בענין מה הנקרא קולא או חומרא בדיני ממונות, ויעוין בשירי כנה"ג סוף אר"ח כללי התלמוד אות נ"א ונ"ב, ביד מלאכי כלל תקס"א, ובהגהות מעשה אלפס שנדפסו בש"ס ווילנא סוף עבודה זרה (מ"ח ע"ג) לב"מ ל"ט ע"א מש"כ בזה.

לב. עירובין יא ע"א, מאי פתחי שמאי פליגי בה רב רחומי ורב יוסף ח"א דלית להו שקופי וח"א דלית להו תקרה (ונכפל במנחות ל"ג ע"ב).

גם שניהם הם מרבנן סבוראי עיין באגרת רב שרירא גאון ח"ב פ"ד ובכז אין אפשריות להכרעה, שם י"ח ע"א — מבואר באות ט"ז.

ורבנן שרו בשאחרים עומדין על גבה. אלא⁸⁸ מפני שטבען של ישראל נח יותר, משום דרגילין במצות והם רחמנים וביישנים בטבע, אף חלבן מגדל טבע כיוצא בהן⁸⁹, וזהו שאמרו במשה רבינו ע"ה, שלא רצה לינק מחלב הנכריות, כמו שהוא בהגדה⁹⁰. ולזה אמרו כאן, יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה, ולא שיהא זה כזה, אלא מן הנכרית יונק לכתחלה ואפילו בזמן שיש חלב של ישראלית, אלא שהוא מדת חסידות ומדת זריזות שלא להניקו מפני סיבותיו כמו שאמרנו, וחלב בהמה טמאה אסור, אלא במקום שאין שם חלב כשר ומפני סכנת התינוק, אלא שאינו צריך אומדנא כדאיתא הכא⁹¹. ותמהני על ר"ת ז"ל⁹² שכתב, מהא מתני' שמעינן דחלב נכרית כחלב בהמה טמאה ולא התירוהו אלא לתינוק מסוכן בלבד, ע"כ. ומתניתין דפרק אין מעמידין⁹³ היא תיובתיה. אבל מצאתי בתוספתא שכתב פרק עשירי⁹⁴, אין יונקין מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ואם היה דבר שיש בו סכנה מותר שאין לך כל דבר שעומד בפני פקוח הנפש חוץ מעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים. ושמא התם נמי אין יונקין מן הנכרית מדת חסידות קאמר⁹⁵. ומיהו ודאי לישנא דתוספתא כדברי ר"ח ז"ל מכרעא. ולדבריו איכא למימר, דפלוגתא דר' מאיר ורבנן דפרק אין מעמידין, במקום דליכא מינקת בת ישראל מוכנת שם להניקו היא שנויה, וטעמא דר' מאיר דאע"ג דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, סכנת הנקת נכרית אלימא טפי, ואפילו אחרות עומדות על גבה, כדאיתא התם משום דשייפא ליה סמא לדד מאבראי, והילכך טפי עדיפא לאמתוני ולאחויי ליה מניקה בת ישראל ממקום קרוב, אבל היכא דאיכא מינקת בת ישראל לא

שנשאת לכהן, דהתם ודאי הא משמע אפילו בשהגיעה לחנוך, ואפילו הכי אקשינן בגמרא⁷⁸, וליכול קטן אוכל נבלות הוא וכו'. ובנדה פרק יוצא דופן⁷⁹ נמי איבעיא לן, מופלא סמוך לאיש דאורייתא או דרבנן, ואמרינן ת"ש קטנה שנדרה בעלה מפר לה ואי אמרת מופלא סמוך לאיש דאורייתא אתו נישואין דרבנן ומבטלי נדרא דאורייתא, ופרקינן הוה ליה קטן אוכל נבלות ואין בית דין מצווין להפרישו, אלמא אפילו במופלא סמוך לאיש אמרינן הכי. וגדולה מזו אמרו שם בפרק יוצא דופן⁸⁰, גבי מופלא סמוך לאיש, לא צריכא לאותן המוזהרין עליו, ואקשינן שמעת מינה קטן אוכל נבלות בית דין מצווין להפרישו, דאלמא מאן דאית ליה אין מצווין, אפילו בקטן מופלא סמוך לאיש קאמר, וצ"ע⁸¹. ושמא נאמר, דלא אמרו מחנכין אלא למצות עשה ולא למצות לא תעשה⁸², כמו שאמרנו⁸³ קטן היודע להתעטף אביו קונה לו טלית יודע לשמור תפליו וכו', כנ"ל⁸⁴.

הא דתניא, יונק תינוק והולך מחלב נכרית ומבהמה טמאה ואין חוששין ביונק שקץ, מסתברא דהא דנקט נכריות, לא שיהא חלב הנכריות אסור יותר מחלב בת ישראל, דדא ודא מהלכי שמים הן וחלב שתיהן מותר⁸⁵, ולא מצינו היתר בדמן וחלבן ובשרן של ישראל יותר מן הנכרית⁸⁶, ותניא בעבודה זרה פרק אין מעמידין⁸⁷, נכרית לא תניק בנה של ישראל מפני שחשודין על שפיכות דמים דברי ר' מאיר וחכמים אומרים נכרית מניקה בנה של ישראלית⁸⁸ בזמן שאחרות עומדות על גבה, אלמא לכולי עלמא חלב הנכרית מותר ואפילו לכתחלה, אלא שלהניק נכרית בנה של ישראל אסור ר' מאיר משום החשד,

הערה 22 24. 78 גיטין נה, א. 79 נדה מו, ב. 80 ועיין מש"כ בזה באחיזור ח"ג סי' פא אות כב. 81 והיינו כדעת תוס' ישנים ביומא פב, ב בד"ה בן שמנה, בשם הר"א ממיץ; וכ"כ תוס' בניזיר כח, ב בד"ה בנו, בתירוצם הראשון. וכ"כ המאירי והנמוקי" בשם רבינו. 82 סוכה מב, א. 83 וע"ע בתשובות רבינו ח"א סי' קכח. 84 כדאיתא בכתובות ס, א. 85 בכ"ב: הנכרים. 86 כו, א. 87 בנדפס ובכ"ב: ישראל, ולפנינו שם: בת ישראל. 88 בנדפס: אבל, 89 ובמאירי: חידושי הרשב"א <מוה"ק> - יבמות / בן אדרת, שלמה בן אברהם (רשב"א) {עמוד 319} (726077)

טוב אבל בשבת לא, ואוקימנא בדליכא סכנה אלא דאיכא צערא ואפילו הכי בשבת אסור, לא קיימא לן כותיה, אלא כר' מרינוס דאמר בכתובות פרק אעפ"י¹⁰⁶, דגונח יונק והולך¹⁰⁷ בשבת ואינו חושש, וכמו שפסק הרי"ף ז"ל במסכת שבת¹⁰⁸. וכבר הארכתי בדבר זה בפרק אעפ"י¹⁰⁹ בס"ד.

קתני מיהת אין חוששין ביונק שקץ אלמא אין בית דין מצווין להפרישו. פי' ומשמע ליה השתא דיונק דקתני דוקא מניחין אותו לינק, הא למיספי ליה בידים לא. והא דקתני ולא יאכילנו נבלות וטרפות שקצים ורמשים, הוא הדין דהוה ליה לאיפלוגי ולמיתני בדידה אבל לא יניקנו חלב מן הנכרית וחלב בהמה טמאה, וחדא מינייהו נקט. ופרקינן, שאני התם משום סכנה, כלומר ויונק דקתני מביאין לו חלב מכל מקום ומניקין אותו קאמר, משום דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, והיינו דקתני ולא יאכילנו נבלות וטרפות, ולא קתני אבל לא יניקהו חלב מבהמה טמאה, דבשר נבלות דוקא הוא דלא ספינן ליה, משום דלאו מסוכן הוא אצלו דאמידניה כגדול, אבל חלב מכל מקום ספינן ליה ולא בעינן אומדנא, כנ"ל¹¹⁰.

ולענין קטן אוכל נבלות לא איפשיטא הכא אי בית דין מצווין להפרישו או לא. ומיהו קיימא לן כמאן דאמר אין בית דין מצווין להפרישו, דהא ר' יצחק בר ביסנא ור' פדת¹¹¹ דעבדו בה עובדא, וכמה דוכתי נמי דאמרינן להדיא¹¹², הוה ליה קטן אוכל נבלות ואין בית דין מצווין להפרישו, וכדאקשינן לעיל ובגיטין פרק הניזקין¹¹³, ולוכיל¹¹⁴ קטן אוכל נבלות הוא, ובפרק יוצא דופן¹¹⁵, הוה ליה קטן אוכל

יהבינן ליה חלב נכרית כלל. וכן נראה מדברי הירושלמי, דגרסינן התם בפרק אין מעמידין⁹⁶, אבל נכרית מניקה בנה של ישראל דכתיב⁹⁷ והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך, תני יונק תינוק מן הנכרית ומן הבהמה הטמאה ומביאין לו חלב מ"מ ואינו חושש לא משום שקץ⁹⁸ ולא משום טומאה, ע"כ גירסת הירושלמי. אלמא רבנן דהתם בדליכא חלב טהור קא מיירי, מדמייתי עלה הא דמביאין לו חלב מ"מ, דאי בדאיכא חלב טהור לכולי עלמא אסור למיספא ליה חלב בהמה טמאה. ומכל מקום נראה לי, דאנן דקיימא לן דאין בית דין מצווין להפרישו⁹⁹, מביאין לו חלב נכרית ואפילו במקום דאיכא חלב בת ישראל, משום דחלב נכרית ליותר אין בו אלא איסורא דרבנן, ולמ"ד אין בית דין מצווין להפרישו, באיסורין של דבריהם נותנין לו בידים, כמו שכתבתי למעלה¹⁰⁰. ומצאתי בואלה שמות רבה¹⁰¹, האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות¹⁰² וכי אסור היה לו למשה רבינו ע"ה לינק מחלב הנכריות ולא כן תנינן בת ישראל לא תניק בנה של נכרית אבל נכרית מניקה בנה של ישראלית ברשותה אלא למה אמרה כן לפי שהחזירתו למשה רבינו ע"ה על כל המצרות להניק אותו ופסל את כולן ולמה פסלן אמר הב"ה פה שעתיד לדבר עמי¹⁰³ ינק דבר טמא והיינו דכתיב¹⁰⁴ את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים. מכאן נראה שהוא מותר לגמרי ואין בו אלא משום מדת חסידות, כמו שכתבתי בלשון ראשון, וצ"ת¹⁰⁵.

הא דאבא שאול דאמר נוהגים היינו יונקים מבהמה טהורה ביום טוב, דמשמע דוקא ביום

המאירי. 96 פ"ב ה"א; ט, ב. 97 ישעיה מט, כג. 98 לפנינו "לא משום שקץ" ליתא. 99 כמש"כ רבינו בתחלת הסוגיא, וכן להלן בסוף הפרק. 100 בד"ה ומיהו משמע לי. 101 פרשה א, ל; ובדפ"י וילנא א, כה. 102 שמות ב, ז. 103 בכי"א: אמר פה שעתיד לדבר עם הב"ה. 104 ישעיה כח, ט. 105 וע"ע ברמ"א יור"ד פא ס"ז, בשם האו"ז והג"א שגם אם המינקת ישראלית שלא תאכל דברים האסורים, ועיי"ש בש"ך בט"ז ובביאור הגר"א. 106 ס, א. 107 לפנינו שם: גונח חידושי הרשב"א <מוה"ק> - יבמות / בן אדרת, שלמה בן אברהם (רשב"א) {עמוד 320} (726077)

יונק חלב בשבת. ובכ"כ: שגונח יונק וחולב בשבת. 108 בפרק חבית ס"י תקמד סא, א. ושם כתב דסוגיייתנו לפי אבא שאול אבל להלכה נפסק כר' מרינוס. 109 ס, א בד"ה מפרק כלאחר יד, ועיי"ש שמביא רבינו כל הפירושים ומסיק כדעת הרי"ף. וע"ע בתוס' כאן בד"ה שבת, בתוס' חד מקמאי, בריטב"א ובמאירי. 110 וכ"ה בריטב"א באופן של קושיא ותירוץ. 111 לעיל ק"ג, ב. 112 שבת קכא, א. 113 נה, א. 114 לפנינו שם: וליכול, ובנדפס: וליכיל. 115 נדה מו, ב.

הנכרית ולא מבהמה טמאה ואם היא דבר שיש
 סכנה מותר שאין לך דברים וכו'. ויש אומרים
 דהכא נמי לא שרינן אלא כשאין מניקה של
 ישראל מצויה וקרובה, ומשום דסתם תינוק מסוכן
 הוא אצל חלב. ומיהו כי איכא סכנה מותר
 לשתותו כשב ואל תעשה¹⁰⁹ עד שתהא לו
 ישראלית¹¹⁰. והנכון דחלב נכרית מותר מן
 התורה מדשרי רחמנא חלב מהלכי שתיים¹¹¹
 דמאי שנא. ומיהו חכמים אסרוהו כל היכא דאפשר
 בשום מקום בחלב בת ישראל מפני שהן אוכלין
 שקצין ורמשיין, וחלב¹¹² שלהן מוליד אכזריות
 ומדות רעות. ולגזם האיסור הקישוהו¹¹³ לבהמה
 טמאה. וכן מוכיח בבראשית רבה¹¹⁴ דאמרין,
 האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות¹¹⁵
 וכי אסור היה לו למשה לינק מן הנכריות והלא
 שנינן¹¹⁶ נכרית לא תינק את ישראל כו' הא
 במקום סכנה מותר. אלא לפי שהחזירוהו על כל
 המצריות ולא רצה לינק אמר הקב"ה פה שעתיך
 לדבר עמי יינק חלב נכרית, הדא הוא דכתיב¹¹⁷
 את מי יורה דעה וגומר. ע"כ. הר"י זה מבואר
 כדברינו¹¹⁸. ועל זה נהגו במקצת מקומות להניק
 בניהם על ידי נכרית בשאין מוצאין מנקת ישראל.
 ויש נוהגין אפילו ברשות הנכרית. ואומרים שבזמן
 הזה ליכא חשש שפיכות דמים, דאית להו אימת
 מלכות¹¹⁹. ועוד דלא מרעי נפשיהו¹²⁰. ובכל
 ארצינו נוהגין שלא להניק חלב נכרית כלל והוא
 מנהג יפה¹²¹.

בשכר שרי משום איבה. פי', ומתני' במקום
 דליכא איבה אפילו היכא דלא עביד בשכר¹²².

דמים דהא קרובה למלכות היא ולרב אידי איתא
 משום שפיכות דמים דבין הנשים ליכא טעמא
 ולא שייכא לומר משום דכלי זיניה. אי נמי
 שאינה חשובה להתייחד בין האנשים ולרבי ירמיה
 איכא משום שפיכות דמים כיון שאינה חשובה
 וטעמא דכלי זיניה לית ליה ולרב אידי כלי זיניה
 עליה ואין בה משום שפיכות דמים. וכן פי' הר"ם
 הלוי ז"ל.

תניא כוותיה דרב אידי האשה אף על פי שהשלום
 עמה. דאלמה דלשלומה סגי לה ולא בעיא שלום
 מלכות להצילה משפיכות דמים.

[כו, א] מפני שמילדת בן לע"ז. ירושלמי¹⁰⁰,
 מפני שנותני' לו חיים הדא אמרה אסור ללמדם
 אומנות בהדין תרתין אומנין בנירו מגניא¹⁰¹
 וקובטריא זגניא לא אלפון וקמון, קובטריא אלפון
 ואתעקמון¹⁰². אבל נכרית מניקה בנה של ישראל
 שנאמר¹⁰³ והיו מלכים אומניך ושרותיהן
 מגיקותיך¹⁰⁴.

ולענין מילדת נכרית. אמרו בירושלמי¹⁰⁵ שאם
 היא חכמה מותר דהוה ליה כרופא מומחה
 שמתרפאין ממנו כדאיתא לקמן¹⁰⁶ דלא מרעי
 נפשיהו.

גמרא. ונכרית לא תניק בנה של ישראל. איכא
 למידק דהכא משמע דחלב נכרית מותר כל היכא
 דליכא סכנה. ואלו בפ' חרש¹⁰⁷ אמרו תינוק
 יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ואוקימנא
 בשעת הדחק ומשום דתינוק מסוכן הוא אצל
 חלב. ובתוספתא¹⁰⁸ אמרו אין יונקין לא מן

בנוסח זה. 100 פ"ב ה"א. 101 צ"ל: זגניא.
 ובירושלמי: זגניא. 102 צ"ל: ואתעקרון, וכ"ה
 בירושלמי. 103 ישעיה מט, כג. 104 כן
 הובא הירושלמי בסתמא בתוס' ד"ה עובדת. וברא"ש
 ובחי' הרשב"א (מיוחס לרא"ש). אבל בר"ן מפרש
 הירושלמי במקום סכנה. ובפי' הר"ח מפרש הפסוק
 באחרות עומדות על גבה. 105 פ"ב ה"א.
 106 כז, א. 107 יבמות קיד, א. 108 שבת
 פ"י הי"ד. 109 הלשון כשב ואל תעשה צ"ב. ועיין
 סנהדרין עד, א בתוס' ד"ה הוא שחילקו בדין יהרג
 ואל יעבור בין אם עובר בשב וא"ת או בקו"ע, אבל
 כאן במקום סכנה פשוט שמותר להאכיל תינוק גם
 בקום ועשה. ואולי צ"ל: בשב וא"ת. והיינו דאם
 הנכרית תניקנו לא יעבור הישראל על איסור לא
 תאכילום המבואר ביבמות קיד, א. ואפשר שמטעם זה
 אינו מחויב לחזר אחר ישראלית שתניקנו. ועיין

טושו"ע או"ח שמג, א. ועיין מש"כ רבינו ביבמות קיד,
 א ד"ה קתני. 110 עיין ר"ן. 111 כתובות
 ס, א. 112 בדפו"ח חסרות כאן כמה תיבות.
 113 אולי הכוונה ללשון התוספתא שבת פ"י הי"ד
 המובא בסמוך. ובר"ן כתב: דעריבו לה נכרית בהדי
 בהמה טמאה. 114 כ"ה בשמות חבה פרושה א, ג.
 וכ"ה בר"ן בשם רשב"א. 115 שמות ב, ז.
 116 בסוגיין. 117 ישעיה כח, ט. 118 וכ"כ
 בר"ן בשם רשב"א. 119 עיין לעיל כג, א ד"ה תו.
 120 להלן כז, א. 121 בר"ן כתב שהוא ממדת
 הסיודות. 122 וכן משמע בפ"י הראב"ד דמתניתין
 מיירי גם בשכר במקום שאין איבה וכ"פ בטושו"ע
 יג"ד סי' קנד ס"ב בשם הרשב"א דרק מילדת ידועה
 מותרת בשכר. וכ"כ במאירי. ודלא כרש"י שפירש
 המשנה בחנם, וכן משמע בתוס' ד"ה ורמינהו ובתוס'
 ר"א דהמשנה בחנם. ועיין בנמק"י שמביא ב' השיטות.

בזמן שאחרות עומדות על גבה. ירושלמי¹⁴ ותני כן מילדת מבחוץ אבל לא מבפנים¹⁵ שלא תמוק העובר שבמעיה.

בת ישראל לא תניק את בנה של

נכרית¹⁶. ירושלמי¹⁴ מפני שנותנת לו חיים, אמר ר' יוסי הדא אמרה שאסור ללמדם אומנות, כהדא תרתין אומנין [בגירון] זנגיא¹⁷ וקובטריא, זנגיא לא אלפון קמוץ קובטריא אולפון וי(י) [א] תעקרון.

נכרית מניקה את [בנה של] בת ישראל בזמן

שאחרות עומדות על גבה. ומיהא שמעינן שחלב

נכרית מותר. וא"ת¹⁸ והא בפרק חרש¹⁹ משמע שאינו מותר אלא במקום סכנה, דתניא התם תינוק יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ואינו חושש [משום] (כ) יונק שקץ, ואוקימנא התם משום סכנה, כלומר דליכא מינקת ישראל, ולא בעי אומדנא, דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב.

וכתב שם רבינו חננאל ז"ל דמהא שמעינן דאסור להניק בנה של ישראל מן הנכרית אלא במקום סכנה כבהמה טמאה. והכי נמי משמע בתוספתא דשבת²⁰ דתניא התם אין יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה. ויש מי שאומר²¹ דודאי הכי [הוא] קושטא דמילתא דחלב נכרית לא משתרי אלא במקום סכנה, ושמעתין דהכא נמי במקום סכנה מיירי. וכי תימא אם כן מה טעמיה דרבי מאיר [דאסר בגמ' אפילו באחרות עומדות על גבה], ומאי טעמייהו דרבנן נמי דלא שרו אלא באחרות עומדות על גבה. איכא למימר כגון שאפשר להביא לו מניקה ממקום קרוב, ר' מאיר סבר כיון דאיכא תקנתא חיישינן לשפיכות

עדיפא ליה. אבל רבינו יצחק בעל התוספות ז"ל¹² גריס איכא ביניהו [אשה] חשובה בין האנשים ושאינה¹³ חשובה בין הנשים, ותרתי מילי נינהו, וה"פ, ר' ירמיה אמר באשה חשובה עסקינן, כלומר קרובה למלכות הלכך לשפיכות דמים ליכא למיחש, אבל עריות חיישינן שמא תתרצה. ורב אידי נאדי מאוקמתיה דר' ירמיה, דאי באשה חשובה כי היכי דליכא למיחש לשפיכות דמים הכי נמי ליכא למיחש לעריות, שהגוי מתירא מלתבוע אותה. אבל הכא לאו באשה חשובה עסקינן, ואפילו הכי ליכא למיחש לשפיכות דמים דאשה כלי זיניה עליה^{13*}, ואמרינן דתרתין איכא ביניהו, אשה חשובה להתיחד בין האנשים, דלר' ירמיה אסורה משום עריות ולר' אידי מותרת, דאיהו סבירא ליה דבאשה חשובה היכא דליכא למיחש לשפיכות דמים ליכא למיחש נמי לעריות. ואיכא בינייהו נמי אשה שאינה חשובה להתיחד בין הנשים, דלרב אידי שרי, דמשום שפיכות דמים ליכא למיחש באשה^{13*}, ומשום עריות נמי כיון שאינה מתיחדת אלא בין הנשים, שאם תשמע שיבואו שם אנשים תלך לה. אבל לר' ירמיה דחייש לשפיכות דמים אפי' בין הנשים אסורה להתיחד, שמא יהרגון[ה] הנשים עצמן, או שמא יבואו שם אנשים. וא"ת תלך לה כדאמרינן לרב אידי. ליתא, שכמה שערים יש להנצל מעריות שאינן מספיקים להנצל משפיכות דמים.

[כו, א] וחכמים אומרים נכרית מילדת בת ישראל

כיון שיש להם טעם ביאה בבהמות א"כ בהמה עדיפא מישראלית זקינה. אבל לשיטת התוס' א"א לתרץ כן, דודאי זקינה עדיפא להו כיון דאין בה זוהמה. ולכן תירצו תירוץ אחר, דכיון דבהמה יש להם אותה ללא טורח, ואת האשה יצטרכו לטרוח לאונסה, כיון שאינה יפה עדיפא להו בהמה ללא טורח. 12 כ"כ תוס' הנ"ל ולא הזכירו את ר"י. ומובא פ"י זה בתוס' הר"ר אלחנן ובמיוחס לרשב"א ובתוס' שאנץ. 13 כ"ה לפנינו. והמיוחס לרשב"א (תוס' הרא"ש) כתב דכ"ה בספרים ישנין, ועי' רמב"ן. 13* דמרחמי עליה מפני שאינה בעלת מלחמות ומריבות כאיש. ועי' תוס' שאנץ שדחה את הפי' הזה. 14 בפרקין ה"א. 15 לפנינו נוסף: "לא תכניס ידה לפנים" שלא תמיק את העובר שבמעיה. 16 קטע זה מובא בר"ן, ושם: כותית, וכ"ה שם להלן. וכנראה שהוא תיקון הצנזור. 17 לפנינו שם: זנגיא. ובר"ן: זנגיאה. 18 וכו' הקשה הריטב"א. 19 יבמות קיד, הודפס מאתר אוצר החכמה

של ישראל יותר מנשותיהם, ק"ו לנשותיהם של ישראל, ואילו הרמב"ן שואל ומי גרעה כעורה מבהמה, ואינו מקשה דכ"ש הוא. ונראה דהרמב"ן ותוס' תולקים בטעם הדבר דחכיבה עליהם בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן דאמרינן בגמ' שם טעמא כיון שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמה, דלדעת תוס' הפירוש הוא דכיון שהטיל בה זוהמה אין לו בה קורת רוח, ולכן חכיבה עליו יותר בהמתן של ישראל, וכ"ש נשותיהן של ישראל שפסקה זוהמתן כמו שאמרו שם בגמ'. אולם הרמב"ן נראה שמפרש דמה שאמרו כיון שבא נחש על חוה והטיל בה זוהמה פירושו דכיון שנכנס בה זוהמת בהמה לכן יש להם לגוים טעם ביאה בבהמה, ולכן חכיבה עליהם בהמתן של ישראל, ולכן שואל הרמב"ן ומי גרעה כעורה מבהמה, ואינו שואל דכ"ש הוא. דדא ודא אחת היא. ועי' תירץ הרמב"ן ז"ל: ואפשר לומר כגון שהיא זקינה, דאינהו כיון דאדיקי בבהמות, בהמת ישראל עדיפא להו מינה, ע"כ. כלומר חידושי הר"ן <מוה"ק> - עבודה זרה / נסים בן ראובן גירונדי (ר"ן) {עמוד 62 (726077)}

נקט נכרית ועריכו לה בהדי בהמה טמאה, אבל לא שיהיה דינן שוה, שבהמה טמאה אסור [מן הדין] ונכרית אינו אלא ממדת חסידות³⁰. והכי נמי מוכח במדרש ואלה שמות רבה³¹ דאמרינן התם וקראתי לך [אשה] מינקת מן העבריות³², וכי אסור היה [לו] למשה לינק חלב מן הנכרית, לא כן תנינן אבל נכרית מניקה בנה של ישראל ברשותה³³, אלא למה אמרה כן לפי שהחזירתו למשה על כל המצרות להניק אותו ופסל את כולן, ולמה פסלן אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עמי יינק דבר טמא³⁴, והיינו דכתיב³⁵ את מי יורה דעה וגו'³⁶.

[כו, ב] להכעיס מין הוא. והכי הלכתא, דכיון דרב אחא ורבינא פליגי בהא מילתא וליכא לאכרועי מיניהו מידי. אע"ג דכל רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל³⁷, בהא מילתא שייכי ביה קל וחומר³⁸, וחזינן ר' יוחנן דאמר מין הוא, וכדאמרינן קסבר³⁹ אוכל נבלות להכעיס מין הוא, קיימא לן כותיה⁴⁰. וכן נראה דעת [הרב]

קיימא לן מורידין ולא מעלין (כלומר הלכה היא דהוי מין) ומייתי פלוגתא חד אמר להכעיס מין ומורידין ולא מעלין, וחד אמר להכעיס נמי משומד הוא ולא מורידין, והלכה כמקיל. אלמא דעתו דקולא הוי לחשבו מין. ע"כ. כלומר כיון דפסק דהוי מין וכתב והלכה כמקיל, מבואר דס"ל דקולא הוי מאי דחשבינן ליה מין. 39 הרא"ה כתב קסבר ר' אבהו. ברם מדלא שני ר' יוחנן הכי ש"מ דר' יוחנן נמי ס"ל הכי. 40 וכ"כ רבנו בפ"י לרי"ף. כוונת רבנו היא, דכיון דבמחלוקת רב אחא ורבינא אי הוי מין או משומד לא ידעינן כמאן לפסוק, ומצינו דר' יוחנן קאמר להדיא דמין הוא, פסקינן כוותיה. ברם יעויין בבה"ג בהלכות יין נסך שאחר שהביא את מחלוקתם של רב אחא ורבינא כתב: למ"ד להכעיס מומר לישיני ר' יוחנן כאן להכעיס (מה שאמרו מורידין) וכאן (כל אבידת אחיך לרבות מומר) בלתיאבון, קסבר לתיאבון ל"צ קרא לרבווי, עכ"ל. ומשמע מהאשכול שכן גירסת בה"ג בגמ', ומקשה הגמ' דלמ"ד דלא הוי מין א"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי לא משני ר' יוחנן כאן להכעיס כאן לתיאבון, ומתרצת הגמ' קסבר לתיאבון ל"צ קרא לרבווי, כלומר א"צ לרבות דמחזירין לו אבידתו, והריבוי הוא בלהכעיס, ולכן קאמר סמי מכאן מומר, דמומר להכעיס כשם שמחזירין לו אבידה כמו כן אין מורידין. ולפ"ז נמצא - לפי הבה"ג - דלמסקנת הגמ' ר' יוחנן אינו צריך לומר דמומר להכעיס מין הוא, דאפשר דס"ל דלאו מין הוא. אולם ברי"ף מבואר דלא ס"ל הכי, דהרי"ף לאחר שהביא את מה שאמרו בגמ' על ר' יוחנן קסבר אוכל נבילות להכעיס מין הוא, כתב: ושמעינן מהא דלדברי

דמים, ורבנן סברי באחרות עומדות על גבה ליכא למיחש לשפיכות דמים²². וכיון דהשתא ליכא מינקת, וסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, שרינן ליה חלב נכרית, אבל בדאיכא מינקת ישראלית חלב נכרית אסור. וכן נראה מן הירושלמי דהכא משום סכנה הוא דשרי, דגרסינן בירושלמי²³ אבל נכרית מניקה בנה של ישראל דכתיב²⁴ והיו מלכים אומנין ושרותיהם מיניקותיך, תני יונק תינוק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ומביאין לו חלב מכל מקום ואין חושש לא משום שקץ ולא משום בהמה טמאה²⁵. אלמא הא דהכא דומיא דההיא דבהמה טמאה היא, ומשום סכנה כדאוקימנא התם²⁶.

אבל הרשב"א ז"ל כתב דמדינא חלב הנכרית מותר, דכיון דאסיקנא בפרק אע"פ²⁷ דחלב מהלכי שתים מותר, מנא תיתי שיהיה יותר אסור חלב נכרית מחלבה של ישראלית. אלא לפי שממדת חסידות הוא שלא להניק מחלב נכרית, שלפי שטבען של ישראל²⁸ רחמנין וביישנין, אף חלבן מגדל טבע כיוצא בהן²⁹, ומשום הכי

א. 20 פ"י הי"ד. 21 ע"י ריטב"א בשם ויש אומרים. 22 ע"י רשב"א יבמות שם. 23 בפרקין ה"א. 24 ישעיה מט, כג. 25 לפנינו: ולא משום טומאה. וכ"ה בר"ן. 26 ביבמות שם. וכן דעת הריטב"א כאן. (בר"ן גוסף כאן: דהא אמתניתין דהכא מיתו לה). 27 כתובות ט, א. 28 ברשב"א שם גוסף: נח יותר משום דרגילי במצות, והם. 29 הריטב"א כתב דחלב נכרית אסרוהו חכמים מפני שאוכלות שקצים ורמשים וחלב שלהן מוליד אכזריות ומדות רעות. 30 ומה שהתירו ביבמות שם רק משום סכנה קאי על בהמה טמאה, כ"כ הרשב"א שם עיי"ש. 31 פרשה א אות ל. 32 שמות ב, ז. 33 בריטב"א כתוב: והלא שנינו (בברייתא בגמ') נכרית לא תינק את ישראל וכו' הא במקום סכנה מותר. ולפ"ז אין מכאן ראיה דחלב כותית מותר, דגם ליש אומרים שאוסר סובר הוא דבמקום סכנה מותר. והריטב"א גם הוא מוכיח מדברי המדרש דמותר לכתחילה לינק מנכרית, וצ"ב. 34 בר"ן: מן מצרית, במקום: דבר טמא. וכנראה שהוא תיקון הצנזור. 35 ישעיה כח, ט. 36 כ"ה ברשב"א שם, ומסיים: וצ"ת = וצריך תלמוד. 37 פסחים עד, ב. 38 צ"ל קולי וחומרי. כמש"כ בר"ן. פ"י מכיון דאם נאמר דלא הוי מין יש בו קולי, וגם אם נאמר דהוי מין יש בו קולי, א"כ אין אנו יודעים כמי לפסוק. והאשכול ח"ג עמ' 125 הביא את דברי הרי"ף שכותב את מחלוקת רב אחא ורבינא, וכתב: וכיון דבכל מידי רבינא לקולא והלכתא כוותיה, נראה שדעתו (של הרי"ף) דלא הוי מין. אבל הרב ר"י (אלברגלוני ?) כתב מומר להכעיס יחודשי הרי"ן <מוה"ק> - עבודה זרה / נסים בן ראובן גירונדי (רי"ן) {עמוד 63 (726077)}

רבו של ראשון. לא חסר אלא שכעת ימים. ורובו של שלישי דהיינו ניסן. ואמצעי שלם אדר השני שלם [רש"י]. חשיב להו תלתא ירחי. קשה לפי דרש זה אינו עדיין מ' חדשים שלמים. למה לא הצפינו עד תשלום מ' חדשים.

כה [ל] למה אמרה מרים מן העבריות. דהא מפני הסכנה שלא ירגישו שהוא מן העברים לא היתה למרים לומר מן העבריות [רש"א]. ברשותה. של הישראלית וכאן שהיה ע"י בת פרעה איכא אימת מלכות וליכא למיחש ומותר אפילו ברשותה. יינק דבר טמא. משום שמבעין של ישראל רחמים וביישנים אף חלבן מגדל טבע כיוצא בהן כמו שכתב הר"ן. למי יורה דעה. פרש"י למי למד הקב"ה תורה. למי שנגמל והפריש עצמו מדבר טמא ונתקן מן השרים הסמאים. כמו ועתק משם. אני הניקיתיהו. ויקל בעיניה. אי נמי שלא יבקשו לזכות על ידו להנצל מעונש [יפ"ת]. למה קראה הכתוב עלמה. הא כבר קראה הכתוב אחותו. אלא ע"כ לרמוז שהלכה בזריות כעלמה ככל כחה (כעלמה). שהעלימה את דבריה. שלא אמרה שהיא אחותו ושהיא מביאה את אמה [רש"י] אף שראתה כחמלת בת פרעה עליו עצרה עצמה מלהגיד לה. נתנבאת ולא ידעה מה נתנבאת. שנתנבאת שלא בדת וכוונה. היליכי שליכי. דרשוהו בשתי תיבות הי לבי ר"ל הרי שלך [רש"א ויפ"ת]. אלא שנוטלים שכו. וכתב לן קרא זה שאמרה ואני אתן את שכרך לאשמועין שכר הצדיקים [יפ"ת]. באותה שעה נתן לה כו. להכי קאמר ותקח כי לקחה מיד ה' מקצת שכרה בעוה"ז בהחזרת הילד וקבול שכר על ניקתו [יפ"ת]. שהיא היתה מחיה את הילדים. שהמילדות הן יוכבד ומרים או יוכבד ואשת אהרן. ור"ל שתרתי

דמאן דאמר בששה בסיון נשלף ליאור, ניחא. שמשבעה באדר עד ששה בסיון יש שלשה חדשים שנטמן. אלא למאן דאמר בעשרים ואחד בניסן, לא ניחא. ולית תקרא, אותה שנה מעברת היתה. רבו של ראשון ורבו של אחרון וחדש האמצעי שלם. חשיב להו תלתא ירחי.

כה. ו. ו. ותאמר אחתו אל בת פרעה וגו', למה אמרה מרים מן העבריות, וכי אסור לו למשה לינק מחלב הנכרית, לא כן תנינן, כה. ב. ב. לא תניק בנה של כותית אבל כותית תניק בן ישראל ברשותה. אלא למה אמרה כן, לפי שהחזירתו למשה על כל המצרות להניק אותו ופסל את כלן. ולמה פסלן, אמר הקדוש ברוך הוא הפה שעתיד לדבר עמי, יינק דבר טמא, והינו דכתיב (ישעיה כח ט) את מי יורה דעה וגו', למי יורה דעה לגמולי מחלב וגו'.

כה ותאמר אחתו. האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות. וכי אסור. ועי' ע"א דף כ"ו. על כל המצרות. לשון גזומא הוא והכוונה על הרבה מיניקות מהן או על כל העומדות שם ונסו ונודע להן שלא ינק מכולן. את מי יורה דעה. וס"ד ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים ויקשה איזה דעה ושמועה יורה ויבין לקטנים כאלו ע"כ דורש על שכתוב בכתובים הקודמים כהן ונביא שגו בשכר ועל זה אמר לנביאים כאלו אין ללמד דעת כ"א לקדושים מתולדתם כמו משה שלא ינק מהמצריות. ע"מה שהלכה בזריות. שהיל"ל אחותו כמ"ש ותאמר אחותו ע"כ דורש ע"פ מדה ט"ז מיוחד במקומו דכאן שייך שם עלמה בזריות אף שלא היתה אז אלא בת ר' שנה וכמ"ש לעיל פ' זו ס"ג וע"ש מענין זריותה ועי' ויק"ר סוף פ"א בעלמות בזריות ועי' ש"ר פסוק על כן עלמות. ר' שמואל אמר. בגמ' הגירסא ר' שמואל בר נחמני אמר שהעלימה דבריה שלא אמרה שהיא אמו וכל זה עפ"י מדה ט"ז וממעל ועי' ילקוט כאן. שליכי הוא. שהיל"ל היניקי את הילד הזה ותיבת היליכי מיותר. נתן לה הקדוש ברוך הוא שכרה. דורש ואני אתן שכרך שתיבת ואני מיותר ודורש על הקב"ה שנקרא ואני כמ"ש אני והו הושיעה נא וזהו שכרך שמגיע לך מכבר.

דבר אחר למה פסל דדיהן, אמר הקדוש ברוך הוא זה עתיד לדבר עמי, למחר יהיו המצרות אומרות זה שמדבר עם השכינה אני הניקיתיהו. [ב. ו. ו.] ותלך העלמה, למה קראה הכתוב עלמה שהלכה בזריות. ר' שמואל אמר שהעלימה את דבריה. [ב. ו. ו.] ותאמר לה בת פרעה היליכי. אמר ר' חמא בר ר' חנינא נתנבאת ולא ידעה מה נתנבאת, היליכי שליכי הוא. ואני אתן את שכרך, אמר ר' חמא בר חנינא לא דיך לצדיקים שמחזירין להם אבדתן אלא שנוטלים שכר. ותקח האשה הילד ותניקהו, באותה שעה נתן לה הקדוש ברוך הוא מקצת שכרה, שהיא היתה מחיה את הילדים

מתנות כהונה

ט שנסה. ה"ג לית תברא. פי' אינה סמיה וקושיא. רבו של ראשון. מדש אדר שלם לנד ו' ימים ורובו של ניסן לנד השעה ימים ואדר שני שלם. כה לא תניק בו. מפני שמגדלת בן לעבודה כוכבים כדליתא בפרק ב' דעבודה כוכבים. ברשותה. אכל לא נרשות הנכרית דמישין סן מהרגנו. פסל את כלן. כלומר לא רנה משה לינק מאמת

חידושי הרד"ל

כה וכי אסור לו למשה לינק כו. עיין חידושי הרשב"א יבמות (ק"ד) ובהנ"א י"ד ס"י פ"א ס"ק ל"א.

חידושי הרש"ש

כה ותלך העלמה כו' שהלכה בזריות. עמ"כ שהעתיק בשם רש"י חזק ואמץ כו' ואלים. ברש"י הגירסא ועלם בעי"ן אבל בנוסחא שלפנינו כאונקלוס שצ"ן המרשים שם (דברים ל"א) הגי' ואלם בא' ואולי כיון רש"י ז"ל על תרגום יונתן ביהושע א' עיי"ש.

מסורת המדרש
ס' ממנונא לנן סימן ו'. טא ע"ו כ"ו. חוספמא ע"ו ריש פ' ג'. טב ילקוט ישעיה רמז תל"ו.

באור מהרי"פ

כה חשיב להו תלתא ירחי. וצ"ע א"כ היתה יכולה להצפינו עד תשלום שלשה ירחים שלמים ויש לישב ועי' חנ"ה.

נחמד למראה

כה ותאמר לה בת פרעה היליכי. א"ר חמא בר חנינא נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה היליכי שליכי הוא. נראה דלריש הכי משום דהוה לה למימר לבי מענין הקל לא לכוונת ענין הליכה ממש אלא לכוונת זיוו המעשה שהיא אמת מהוראות זה השורש כמו שכתב הרד"ק נשורש ילק. ומדכתיב היליכי מענין הפעיל. גס בלאו הכי מקרא מסורס הוא. כי שיעור הכתוב כן הוא לבי והיניקי לי את הילד. ומדקאמרה היליכי את הילד הזה וגו'. לזה א"ר חמא בר חנינא נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה הי שליכי בלאו הן שמי מלות ולשון מזני הוא שהוא קרוב ללשון ארס.

ידי משה

כה שהעלימה את דבריה. עיין מתנות כהונה אבל אין הלשון משמע כן ואני אומר שהעלימה את דברי בת פרעה שאמרה לה היליכי וגו'.

ליקוטים

כה לגמולי מחלב חלב. כאלו הנביא הוכיח לישראל שאינם מקבלים תוכחה. ולא אבו לקבל דיעה ושמועה. וזכר ההבדל. כאומר ראו נא קדושת נותן התורה שהוא משה, כי רק לו לברו ראוי להורות דעה והיא התורה העליונה כי הוא נגמל ונתקן מחלב כי היה בו מזהר הנפש מתחלת ילדותו ואחם אינכם אוכים לטמוע מאומה אף שבאתם בשנים (אשד הנחלים).

רעו

שפתי

פרשת שמות

כהן

משיתיהו טול שלך מן המים, שנאמר (במדבר כ. י) המן הסלע הזה וגו' עד כאן. רמז לו שעל ידי המים עתיד למות בחוצה לארץ, וזהו ולקחת ממימי היאור שהוא משה שנלקח מן היאור ושפכת היבשה, שימות בחוצה לארץ שהיא יבשה מהמצוות התלויות בארץ:

ויאמר משה אל ה' בי אדני לא איש דברים אנכי. אמר משה נתאמת לי

שאין בי כח הדיבור מאחר ששבעה ימים אתה מדבר עמי, שכן אמרו במדרש (שמות רבה ג, י"ד) שבעה ימים היה מפתה הקב"ה למשה שילך בשליחותו תמול שלשום הרי שלושה ושלושה גמים הרי ששה והיה עומד ביום השביעי, אם כן אמר משה מאחר ששבעה ימים אתה מדבר עמי ולא נתרפאתי שאין ראוי לך לדבר עם בעל מום, מכאן ידעתי שהדבר אינו תלוי אלא כי שאיני ראוי לדיבור, וכן הוא כי מן המים משיתיהו והמים יש להם קול בלא דיבור שנאמר (תהלים צ"ג, ד') מקולות מים רבים, ולזה אמר כי שאין הדבר תלוי אלא כי שאיני ראוי כי אם הייתי ראוי הרי שבעה ימים שאתה מדבר עמי ואין מן הראוי לך לדבר עם בעל מום, וזהו גם מאז דברך אל עבדך, יש מלך שיש לו עבד בעל מום, אלא ודאי שאיני ראוי שאם הייתי ראוי הייתי מתרפא. **כי כבד**

פה וכבד לשון, כבודות הפה בא לו, כמו שאמר המדרש (שמות רבה א, כ"ח) שלקח משה כתרו של פרעה כשהיה קטן והשליכו לארץ ורצה פרעה להורגו עד שאמרו לו כי בלא דעת עשה, אמר היאך נדע, אמרו יביאו קערה שיש בה זהב וגחלת אם יטול הזהב דעת יש בו ויהרג ואם יטול הגחלת אין בו דעת והוא פטור מהריגה, בא ליטול הזהב בא המלאך והטה ידו ונטל הגחלת והכניסה לתוך פיו. ומה שנכחה פיו ולא נכוית ידו כשנטל הגחלת, שמעתי לפי שכשראתה אותו בת פרעה והביאה מינקת מן המצריות

והיו משימיץ הדד בפיו והיה שומט הדד והיו חולבין לתוך פיו לזה באה הגחלת לטהר אותו החלב טמא שנפל לתוך פיו, ואולי שנכחה פיו ולשונו ולזה אמר כבד פה וכבד לשון. ורבינו חננאל ז"ל כתב כי משה לא היה צח הדיבור באותיות השפתים שהם בומ"ף ולא באותיות הלשון שהם דטלנ"ת, ולזה אמר כבד פה וכבד לשון עד כאן. ואמר בי אדני, שאמר על ד"ה שהדיבור הוא באדנות והוא רמוז בת"ת שהוא קול, ולזה אמר לא איש דברים אנכי:

ויאמר ה' אליו מי שם וגו'. שאליו נוגע הדבר, כשתסיר מאותיות מי שם פה, משה ישאר ימ"ף גימטריא ק"ל, אמר לו הקב"ה משה קל הדבר עליך לתת לך דיבור אלא לפי שאדם חטא בדיבור שאמר האשה אשר נתת שהיה כפוי טובה חטא כפה ואתה באת לתיקונו, וכן מי שם פה לאדם גימטריא תק"ן, וכן גם כן מי שם פה גימטריא משה עליך, וכן גם כן ממך יהיה שעליך גמר התיקון וממך יהיה, הוא חטא בדיבור ואתה לך בשליחותי ותדבר אל פרעה ובזה נתקן הפה. או מי ישום אלם אמר ישום לעתיד, אמר לו מהנסים שאני עושה עמך תדע שאני מרפאך שאתה נכנס בפלטרין של פרעה שיש לו ששים אלף גבורים שומרים על הארבע מאות פתחים שלו, ואתה נכנס וכולם יהיו אלמים חרשים עורים, זהו אלם או חרש או עור, ואמר או פקח לרמוז על מה שאמר המדרש (ילקוט רמז קע"ו) ששני כפירים היו אסורים בשלשלאות של ברזל ובראותם משה הניף במטה והתירם וכאו עמו אל בית המלך בשמחה גדולה כאשר ישמח הכלב עם אדוניו, אם כן או פקח בא לרמוז על הכפירים, אם כן ועתה לכה ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך, אמר במדרש (ילקוט רמז קע"א) אעשה אותך בריה חדשה שהיא הרה ויולדת דבר אחר אני יורה דברי לתוך פיך ואין והוריתך אלא לשון ירה ירה:

עבודה זרה דף כו

רי שפתי כהן יורה דעה פא פב דברים היוצאים מן החי טורי זהב

באר הגולה

עם ציונים מהש"ך

כו. רמז"ט שס צפרק א' ד"ה וכתב הצ"ח [עמוד קלח סוף ד"ה ומ"ט אבן] וצברל הוא אצל איני יודע מהיכן למד הרב כן: (*). הצרכים לכן מתמת מולי, ש"ך [ס"ק כה] י"ז: כו. גמרא בכורות דף (ו') [ז ע"ג]:

כח. טור [עמוד קלח] צ"ש סמ"א [לאין קב מה, ג; הבה מיימני מאלות אסורות א' חז א; מרדכי ב"ה רמז מרדכי צ"ש הר"ח ממין צ"חאש השלם סימן טו]:

(*) [ג] אף על גב דהש"ך עצמו דלפי"ס אסור לכולי עמלא, שאני רגלי דצורים דעלמות בעלמא נינהו, מוספות בעבודה זרה דף ס"ט [ע"א ד"ה הא; ר"ן ע"ג, ז ד"ה הוה אצטעטי; לא"ש ע"ש פ"ה סימן יא; מרדכי ע"ש רמז תתקנ, צ"ש רבנו פ"ס]:

כט. רמז"ט [מאלות אסורות ג, ג] כסתם מתניין פרק ו' דמכשירין משנה ד' וצרייחא דכוכות דף (ו') [ז ע"ג] דפליגא על רבי יעקב, דסתם משנה ומלוקא צרייחא הלכה כסתם משנה. ור"ח [ספר הישר חלק ההדסים סימן מקלח]:

ל. הר"ש [בצורות פ"א סימן ז] וצרייחא יעקב, כיון דרז שסתם ספר כוומיה [הלכות בכורות למצ"ן ד, א]:

פב א. משנה מולין דף י"ט [ע"ג], לשון רמב"ם פרק א' מהלכות מאכלות אסורות דין י"ד: ג. מסקנת הגמרא [ע"ש] דף ס"ב [ע"ג], שם [צרייחא דין ט"ט]:

ג. מיימרה דרבי יצחק [ע"ש] דף ס"ג [ע"ג]: ד. שם: ה. מיימרה דרבי יוחנן [ע"ש]:

ו. שם [ע"ש], א' צמטניה, ופירש רש"י [ד"ה צמטניה] האומה צמטניה ומגזיה מן הקרקע כשאוכל, והמוספות צדק ס"א [ע"א ד"ה צמטניה] פירשו צ"ש ר"מ דורס ואוכל מחיים ואינו ממתין לה עד שמתות:

ציונים ר"מ"א

עם ציונים מהש"ך

י"ד. סעיף יא:

טו. ר"ן פרק אין מעמידין [עבודה זרה, א דבור האשון] בשם הרשב"א ויגמית קדי, א ד"ה הא]:

טז. הגהות אשר"י [עבודה זרה פ"ג סימן ו ד"ה להחיות]:

יז. הגהות שערי דורא [סימן סה א' חז א] ובי חזא כתוב ב"י [סוף הסמן] על שמו:

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - בי יו"ד ג, סא - פ(נ) / קארר, יוסף בן אפרים {עמוד 244} {726077}

כג ועיין באבן העזר כו'. וצ"ש ר"מ אפי רצוני ריש דף נ"א [שער סג דין יא] כתב צפשיטות ואם נתעברה השנה נתעברה לתינוק: כד ומב"ר מקום לא יניקו כו'. עיין לקמן סימן קנ"ד [סעיף א]:

כה וכן לא תאכל המינקת אפילו ישראלית כו'. כלומר, אף על פי שאסור לה בלאו הכי לאכול

דברים האסורים, מכל מקום גם צביל התינוק לא תאכל, ונפקא מינה אם היא חולה צענין שרריך להאכילה דברים האסורים, לא יתן האב התינוק לינק ממנה, אלא ישכור לו מינקת אחרת ישראלית: כו וכן התינוק בעצמו כו'. כלומר, אף על פי דקטן האוכל דברים האסורים מדרבנן אין אביו מצווה להפרישו, וכמו שנתבאר בצ"ח סימן שמ"ג, היינו מדינא, אצל מכל מקום יפרישו מפני שמזיק לו בזקנותו, שמתמטס הלכ וגורם לו טבע רע: כז משום דהוי גותן טעם פגום. כלומר שגופי הדברים עלמין פוגמין הדבש, ונותן טעם לפגם מותר, וכדלקמן סימן ק"ג [סעיף א] וע"ש:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

(י) עד סוף עשרים וארבעה חדש. הטעם, האיל ופירש פסע אחת תוך כ"ד חודש: (יא) אם חדש העיבור כו'. שם צ"ח ע' כתוב לענין הזמן שמוכל האלמנה להינשא כשהיא מניקה. ובתורת חטאת סימן ס"ה דין ו' כתב צ"ח המרדכי ריש החולין ויגמית רמז יט ובגהות שם רמז קידל דלס נתעברה

השנה נתעברה לתינוק, וכן הסכים מהר"א בפסקיו [מרימת הדן פ"ב סימן פז וקטן] ומהר"ל [הלכות נישואין עמוד תעב, עכ"ל]: (יב) וכן לא תאכל המינקת כו'. נראה לי לפרש דזה מיידי אפילו אם יש לפעמים יתור לאשה לאכול דבר אסור מפני פיקות הנפש, מכל מקום לא תניק את התינוק:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

פב א. עוף זה התיר ר"י רבי הצייד. אצל אינו נאמן לומר עוף זה המיר לי רבי חכם, הכי איתא צ"ש פרק אלו עריפות [מולין] סוף דף ס"ג. וכתב מהרש"ל שם ויס של שלמה פ"ג סימן קט"ו, ומכל מקום אם תלמיד חכם מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור, נאמן, וצפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסוכת, ע"כ: ב והוא שיוחזק איתו צייד. כלומר, אותו רבו צייד:

דיני עוף טהור

סימן פב

סימני עוף טהור. ובו ה' סעיפים:

א. סימני עוף טהור לא נתפרש מן התורה [א] אלא מנה מינים טמאים בלבד ושאר מיני העוף מותרים [ב] והמינים האסורים ארבעה ועשרים האמורים בתורה: ב. כל מי שהוא בקי באותם מינים ובשמותיהם הרי זה אוכל כל עוף שאינו מהם ואינו צריך בריקה [ב] ועוף טהור [א] נאכל במסורת והוא שיהיה דבר פשוט באותו מקום שזה עוף טהור [ב] ונאמן צייד לומר א עוף זה התיר לי רבי [א] הצייד [ב] והוא שיוחזק אותו צייד שהוא בקי במינים הטמאים האמורים בתורה ובשמותיהם. מי שאינו מכירם ואינו יודע שמותיהם בודק בסימנים [א] כל

ערך להם להמריק"ש

בסוף [עשרים וארבעה חדש]. ועיין טור אבן העזר סימן י"ג [סעיף א]: פ. סעיף ה [שגופי הדבורים]. היו רגלי הדבורים צדש, אוכלו כמות שהוא, דעלמות ניכרו ואין צ"ח טעם, מוספות [פ"ט, א ד"ה הוה] והר"ש [פ"ה סימן יא] פרק צמל דעבודה זרה: סוף סעיף ב [ויש מי שאוסר]. ומכל מקום כיון שאינו מצוי לא מיישין לתערוכת:

פב. סעיף ב ב עוף שהוא דורס כו'. פירוש דריסה לדעת רש"י [מולין סג, א ד"ה והי מלין] הוא אותו שנותן רגלו על האוכל ומחויקו ורגליו שלא יגוד, ולא ינטל כולו אלא פיו. ויש אומרים שהוא אותו שאוכל העוף מחיים. לאפוקי אם אוכל וצונני או שקלים או ממש חיים, דלא חשיב דריסה. ויש אומרים שהוא אותו שנועץ לפרניו בצעלי חיים וזוכסן:

פתיח תשובה

(יז) עד סוף עשרים וארבעה חדש. עיין בזה בתשובת שבות יעקב חלק א' סימן נ"ט ובתשובת יד אליהו סימן נ"ב:

פב. (א) נאכל במסורת. עיין באר היטב של הרב מהר"ט ז"ל [ס"ק א]. ומה שכתב בשם חינוך בית יהודא [סימן לב] לענין בר אווזות הבר, עיין מזה בתשובת צמח צדק סימן כ"ט שדעתו לאסור אותם. ועיין בכרתי ופליתי [סוף סימן פ] שקבע קונטרס מיוחד לזה [קונטרס פי נשר], והאריך שם בעוצם פלפולו להתייר. ועיין בתשובת תשואת חן סימן מ"ג מה שכתב בזה. וכתב עוד בתשובת חנוך בית יהודה שם, דעוף שרקיין לערכיין הוא עוף טמא, וכן אסור הגאון מפרנקפורט, ע"ש. ועיין בתשובת בית אברהם [לה"ר אברהם כהן] בקונטרס משפט שלום שהאריך הרבה להכשיר אווזות וראשי חרטומן שחורות, אשר קצת מחכמי הרור אסרום באמרם דקמו עלה דמלתא שעיובורן מן הטמא, שאמתיקין של אלו מדווגות לעוף המים טמא ידוע, והגולד מזה נולד בהרטום שחור, ועוד משאר טעמים, והוא ז"ל האריך לסתור דבריהם, ע"ש. ונעייך בתשובת חתם סופר י"ד סימן ע"ד אודות בר אווזות שהזכר שהיה ביניהם היא מבר אווזא הבר, שאנו נוהרים מלאכלם כמו שכתוב בצמח צדק, ואתן בר אווזות הטילו ביצים וגדלו אפרוחים ונתעברו באחרים הרבה, אי מותרים הם מפני שאביהם עוף שאינו נאכל לנו. והשיב דרואי אלו אפרוחים מותרים, דהא בפרק קמא דבכורות ז, א אמר רבי יהושע בן לוי לעולם אינה מתעברת לא טמאה מן הטהור כו', ואפילו אי נימא שעוף טהור מתחמם ע"י עוף טמא להטיל ביצים דלא גרע מרספנא מארעא, מכל מקום אותן הביצים לא יצליחו לגרל אפרוחים כו'. ואם אולי יש לפקפק דילמא לא אמר רבי יהושע בן לוי אלא בבמה, מכל מקום נראה לי בודאי אי היו אפרוחים אלו דומים לרע (אם) [אב] בדמות אווז הבר, ונהי כשלא היה זכר זה לפנינו היו מותרים משום כל היוצא מן הטהור טהור סימן עט סעיף ב, מכל מקום השתא שזה הזכר ביניהם נחוש לו ונפלין בפלוגתא דזה וזה גורם, אבל כיון שאין שום סימן באפרוחים הללו, ונדמים ממש למינים, רחוק הוא שיהיה מזה האב דוקא, ונתלי ברובא דעלמא שאביהם ממינם. ובשגם שנתעברו, ותו ליכא איסור דאורייתא, דבעלי חיים דלא בטלי דרבנן בעלמא הוא סימן קי סעיף א בהגה, ובשגם דאווז האב גופיה אין איסורו ברור, וחוששין לרע האב גופיה ספקא היא, על כן נראה לי בהני בני

עבודה זרה דף כו

פרי מגדים

משבצות זהב

שפתי דעת

רי"א

הגהות הסמ"ע

כפ פשת א וישאר מיני העוף מותרים. ואינו נוחן סימן טהרה, כיון ודעופות טהורים הרבה, פרט הטמאים והשארן טהורים. ולזה כיון בלשון [אלא] מנה מינים טמאים, ואז [שאר] המינים טהורים, וק"ל:

פ"ק ב יצוה מהור נאכל במסורת. זה דעת רש"י [חולין סב, ב ד"ה תויה]:

כג ועיין. עיין ש"ך. משום דבאה"ע יש שני דעות להנשא, הוא הדין לתינוק, משום הכי הביא דעת האפי רברבי: **כד ומכא מקום לא יניקו בו**. עיין לקמן סימן קנ"ג [קנ"ד], דאם אי אפשר בישראלית, בעינן נכנסין ויוצאין: **כזה וכן בו**. אף שהמניקת מותרת משום רפואה, לא תניק באותן הימים, דמטמטם הלב: **כו וכן**, היינו שאביו מפרישו, דקטן אין בו דעת. ואף שאין מצווין להפרישו, מכל מקום ראוי להפרישו, שיהא צדיק בזקנותו: **כז משום**. עיין ש"ך. ובתוספות עבודה זרה [ס"ט, א ד"ה ההוא] כתבו רגלי הדבורים הם כעצמותם, ובסמ"ג [לאין קלב מה, ג] כתב גוף הדבורים פוגמים הדבש, כמו שכתב המחבר. ואף דשרץ פגום בעצמו אסור, מכל מקום נותן טעם לפגם בדבש ושרי, דהוה דיעבד, דאם לא כן יפסיד הדבש. ואף היורה שרי, ועיין תורת חטאת כלל ס"ה [דין א] וכלל פ"ה [דין ג], ומיהו לכתחלה יש להחמם שלא יהא יד סולדת בו, וגם לא יששה שלשה ימים לכתחלה דהוה כבוש. ועיין סימן ק"ג [שפתי דעת אות יא]:

כח עוף. עיין ש"ך, דרבו חכם אין כלום, ששא סמך על חכמתו ובדק בסימנים, ושמה דורס הוא וכדומה. ועיין שו"ת מהרי"ל ק' [סימן צה] הביאו הכנסת הגדולה בהגהות ב"י אות (כ"ט) [ל], דאין לסמוך האידנא על מסורת כלל, כי צריך שיהא בר סמכא ומקובל מאדם גדול או ממדינה ועיר, ועכשיו ליכא כהאי גוונא, יע"ש. ומכל מקום אם מדינה שלימה אוכלין, יכולין בני מדינה אחרת לסמוך עליהו, ובתנאי שיתבאר סוף הסימן [אותיא], דהיינו שאין להם מסורת, לא שנהגו אסור. ולדינא צ"ע, ועיין סימן פ"ו [סוף א] בזה: **כ"ה הווא**. עיין ש"ך. ופשוט הוא, דאי איהו גופא בקי למה ליה לקבלת רבו. ומיהו הא דעד אחד נאמן היינו שאין להם מסורת, הא קבלו שטמא הוא, ודאי אין עד אחד נאמן, ואף מאה אין נאמנין. ועיין מה שכתבתי באות ב"י א [ד"ה הדין] בשם הרא"ש בתשובה:

הגהות והערות

ד"ק קטע זה חספס ממנהרות הנאר הגולה אמ"ד מ"מ:

כ"א א המקוים נסק"ז זה הס ע"פ הגהות הט"ו:

אם לא שאי אפשר, דהוה ספק, או שרי, לא בעינן אחר: **כ"ב** (א) ע"פ ט"ו. ור"ל, דעוף טהור אינו אוכל עד שמתות, וטמא אוכל קודם שמתות. וכן הוא בתוספות חולין ס"א א' ד"ה הדורס וצ"י כלן [עמוד קמ]. ועד דיש ג' פירושים, א', פירוש רש"י [שם ס, א ד"ה והי] נותן רגלו על האוכל שלא ינוד. ב', פירוש רבינו חס [תוספות ה"ל] דאוכל ממייס. ג', פירוש הרא"ה [צדק הכית ג' ב ע"פ א סד, ב ור"ן [חולין כ, ב ד"ה גרסין] דורס, נועץ לפרישו צבעל חי דורסו. והט"ו פירש צמחצר פירוש התוספות, מדלכת המצנר דורס "ואוכל", שהוא מיותר, והר"ן [שם] נדחק לפרש דורס חי לאכול צמחצר דרין גמלאל [שם ס, א], והטמא לא היה לו לומר אלא לשון המשנה [שם נט, א] כל הדורס, אלא דמשום הכי כתב ואוכל, לגלוי על פירוש רבינו חס. דלא כש"ך אות (ב) [ג]. ונפקא מינה האידנא אם נאכל צמחצר וראינו שדורס, דקבלה צעעות הוא, יש להחמיר ככל הפירושים. ואינו מסופק צמחצר הרא"ה מטיל ארס, אי דוקא שממית הצעל חי על ידי כן או לאו * וי"ע:

ביאור הגר"א

[ל] עד סוף כו. רמב"ם [מאכלות אסורות ג, ה], ואינו כן דעת שאר פוסקים: [לא] [הגהות נכרית כו. עבודה זרה כ"ו א': (ליקוט) **הלב נכרית כו. מתניתין וגמרא עבודה זרה כ"ו א' וירושלמי שם פ"ב סוף הלכה אן אבל עובדת כוכבים**

מניקה בנה של ישראל, דכתוב [ישעיה מט, כג] והיו מלכים אומנין ושרותיהם מניקותו. אלא שרבינו חננאל כתב דוקא במקום סכנה, דבירושלמי מסיים שם הנני יונק תינוק מן העובדת כוכבים ומבמה טמאה ומביאין לו חלב מכל מקום, ואינו חושש לא משום יונק שקין ולא משום טומאה, אלא דומיא דבהמה טמאה הוא. וכן בגמרא דירין בסוף פרק חרש [יבמות ק"ד א', וקאמר שם התם משום סכנה, אי הכי כו. וכן משמע בתוספתא דשבת פ"י הלכה ה' דתנא שם אין יונקין מן העובדת כוכבים ומן בהמה טמאה. אבל רשב"א [יבמות שם ד"ה אה הניח] כתב דממדת חסידות הוא, לפי שחלב מגדל טבע כיוצא בו, לכן ערבו בהדי בהמה טמאה. ובמדרש רבה פרשת שמות [פרשה א, כה] וקראתי לך אשה מניקת כו' נשמות ב. ז, וכי אסור היה למשה לינוק מחלב עובדת כוכבים, לא כן תנינא אבל גייה מניקה כו', פה שעתיד לרבו כו'. וזה שכתב [הרמ"א] ומכל מקום כו' דהלך כו', ר"ן ויש פרק שני דעבודה זרה [ריש ה, ב]. ועיין תוספות שם ב' ד"ה אמר ליה כו' [לב] ופ"ב פ"ב כו'. כמו שכתבו תוספות בעבודה זרה ב' ב' ד"ה אמר ליה, בשם מדרש [ראה בראשית רמתי פרשת וירא אית כב] חלב מטמא כו': [לג] וכן לא כו'. דבשביל כהאי גוונא יצא אחר, כמו שכתוב בירושלמי פרק ב' דחגיגה [הלכה א] והביאו תוספות שם ט"ו א' ד"ה שובו כו', הגהות אשרי פרק ב' דעבודה זרה סימן ו' ד"ה להזהיר: [לד] [פ"ה הן ואף על פי כו'. עיין תוספות דעבודה זרה ס"ט א' ד"ה ההוא כו', ור"ל ההוא נותן טעם לפגם. וכן הוא במדרכי [ביצה רמז תרעז]: [לה] [פ"ה הן ר"ב כו' ויש כו'. עיין באר הגולה [אות כט"ל], וכשיטתם, דהרמב"ם [מאכלות אסורות ד, כ] פסק דלא כרב ששת [בכורות ז, ב], והרא"ש [שם ג' סימן ז] פסק כלישנא בתרא דרב ששת: [ליקוט] דבש כו' ויש כו'. תליא בפלוגתא הג"ל דסעיף א' [סיק"ד בליקוט]. ור"ת [ספר הישר חלק החזויים סימן תקלא] פסק ג"כ כדמות, וסבירא ליה כהרמב"ם [שם], או פסק כלישנא קמא דרב ששת והוא להחמיר, דללישנא בתרא על כרחין לא קיימא לן כו' ששת, כיון דסתם מתניתין דלא כוותיה, כנזכר לעיל [שם]. [עיין גר"ש] שם ונאזכר זרוע הלכות צבורות סוף סימן פ"א. והעיקר צדעת הרמז"ס כמו שכתב לעיל ס"ק ד' [נמוקו]:

כ"ב [א] [פ"ה א] א"א מנה כו'. [חולין ס"ג ב': [ב] והמינים כו'. שם א': [ג] [פ"ה הן] [ליקוט] כ"ה עוף שהוא כו' יש שלשה סימני כו'. המחבר קיצר בדבר, והפוסקים הסכימו לפירוש ה"ר משה בר יוסף [הובא ברשב"א שם ס, א ד"ה אמר אמיתר] שפירש במתניתין [שם נט, א] כל עוף הדורס טמא, ר"ל ודאי טמא, שאין לך עוף טהור כלל שהוא דורס. וכל שיש לו אצבע כו', ר"ל אם יש לו כל השלשה סימנים אלו בודאי טהור, שאין לך עוף טמא שיש לו שלשה סימני טהרה, שכל שפירש וארבעה עופות סימני טהרה אין להם רק סימן טהרה אחד, לבד עורב יש לו שני סימני טהרה, ונשר אין לו כלל סימן טהרה. וכל שידוע שאינו דורס אין צריך כלל לסימן אחר, ובודאי טהור הוא, כמו שכתוב שם ס"ב א' אמר אמיתר הלכתא כו' והוא דלא דריס, ר"ל שאותו סימן אחד יהיה דוקא שאינו דורס, וכמו שיתבאר להלן. וגרס שם ס"א א' תני רבי חיאי עוף כו', וליף מתורין כו', הכי נמי עד דאיכא כולהו ארבעה, אם כן עורב דכתב והמנא כו', ולא

מוחצית השקל

ואף עד אחד דעלמא נאמן, שעד אחד נאמן באיסורין [גיטין ב, ב], אלא שבדורות הללו צריך שיהיה אדם מוחזק בכשרות, משום דלילמא לא דייק וטעה, אבל תלמיד חכם ודאי מידק דייק שפיר, עיין חרש ס"ק א': [פ"ה הן] וזוהי וכו'. רבו צייד, דהא אינו מתיר עצמו, אלא מפי רבו, ומה מועיל לנו אם הוא בקי בהן ובשמותיהן, אלא דאותו רבו צייד צריך להיות בקי בהן ובשמותיהן, כמו שכתבתי בס"ק א':

[פ"ה כג] ועיין וכו'. נתעברה וכו'. ועיין סימן נ"ז ס"ק מ"ג מה שכתבתי שם: [פ"ה כד] ומכא מקום וכו'. עיין לקמן סימן קנ"ד, ר"ל, אם אין כאן מניקת ישראלית וצריך להניק מנכרית, נתבאר שם שלא תניק בביתה אלא בבית ישראל, וצריך שיהיה אחרים עומדים על גבה או נכנסים ויוצאים, מפני שחשודים על הרציחה:

כ"ב [פ"ה א] עוף וכו'. רבי הכם וכו'. דנהי דשמייהו גמר להו, אינהו מי ידע להו, וצריך להיות בקי בהן ובשמותיהן: שםחור נאמן וכו'.

גליון מהרש"א

מניקותין, אכרי' [עבודה זרה פ"ב סימן ז] צ"ע ירושלמי [שם סוף הלכה א] ונתוספות יוס טוב פסק אין מעמידין פ"ק ב' דעבודה זרה סוף משנה א': [כג] [באר הגויה אהא אית בהן אף על גב דהשרין עצמו. ותוספות כתבו על עצמותם ורגלים בעין, לא על מה שמקמיין אותן עם הדבש:

[כן והגה שם] א"ה חדש העיבור. נאפי נכרית [שער סג דין יא] כתב דנמענר למינוק, ונפתי חש [פ"ה כג] כתב דוקא כ"ד חודש: [נח] [ושם ח"ב נכרית: כח"ב] ונגדול אסורה אף בעינים למהן כלי, בלא היטע [נמהי"ע ס"ק כג]: [כג] [ושם] כח"ב ישראלית. דכמיז ישעיה מט, כג] והיו מלכים אומנין ושרותיהם

אוצר מפרשים

ז' [שם] פ"ב רע. ר"ל, ענות ואכזריות. ועיין חשבות בית דוד [ז"ד] סימן כ"א: [א"ש אברהם, א] יח [ש"ע פ"ה ה] דבש דבורים מותר. בספר בית הלל [פ"ה ה] כתב, אותן הגוהיך שאין אוכלין דבר מן החי וישאין לאכול דבש דבורים, שהרי אינו מתמצה מגופו. ולא דמי לחלב, כדאייתא בגמרא [בכורות ז, ב]: [יד אברהם] יח [שם] דהוי נותן טעם פ"ב. ומכל מקום יש ליהור שלא לאכול דבש בלא סינון תחלה, וכן היה הוא נוהג, פרי חדש [פ"ה ה]. ויהוד לכתחלה אם אפשר שלא לחממו כדי שיהיה טיולת בו, כדריעבד שרי, כנסת הגדולה [הגב"י אות טו: [אבן העזר]

טו [הגה שם] ח"ב נכרית. כתב פרי חדש [פ"ה כג] מנהג העולם להקל במניקת נכריות ואפילו אפשר בישראלית, ובודאי לא יפה הם עושים, לא די שמטמטם הלב ומוליד לו טבע רע אלא שסופו יוצא לתרבות רעה, כמבואר בירושלמי [תעיה פ"ב הלכה א] מאלישע אחר שאמרו היתה מעוברת עברה [ע"ל] בתי עכו"ם והריתה מאותו מין והיה אותו הריח מפעפע בגופו כארס של עכנאי, ומכל שכן שהנכרית אוכלת כל דבר טמא וזה ינק הולד, ומכל שכן מה שכתב בהגהות אשרי [עבודה זרה פ"ב סימן ו' ד"ה להזהיר] דאמו של אחר אכלה דברים טמאים. וחלב נכרית לגדול אף אם פירש בכלי אסור, ע"כ ופרי חדש ס"ה כו': [אבן העזר]

אמת ליעקב

טוב, וכמש"כ הרמב"ן בראשית [א' פ"ד] דטוב
הוא לשון קיום, ועיי"ש.

חדשים ויום א' חששה שמא אינו בן קיימא,
אבל כשראתה שהנה [הוא] בן קיימא וזהו לשון

ולא יכלה עוד הצפינו (ב, ג).

ובאמת על פי רוב הראב"ע מציין תחילת
הפסוק.

כתב ראב"ע וז"ל ונדגש צד"י הצפינו
כדגשות קו"ף אם יקרך עון וכו'.
כן הוא בספרי הראב"ע המתוקנים, וכן
הגיה במנחת שי ובפירוש אבי עזר, אבל
בכל ספרי הראב"ע הישנים היה כתוב ולא
נדגש צ' הצפינו וכו', אבל אין פירוש
לגירסא זו, דבאמת נדגש הצד"י, וכמבואר
בהמשך דברי הראב"ע. ונ"ל שבאמת אין
צריך להגיה בראב"ע, אלא דתיבת ולא
הוא ציון תחילת הפסוק ולא יכלה עוד
הצפינו, וע"ז כתב דנדגש הצד"י וכו',

ובעיקר דברי הראב"ע, הנה מצינו לעיל
בפרשת וישב [בראשית ל"ז פ"ד] ולא
יכלו דברו לשלום, הרי שזהו שם של פעל,
כמו כן י"ל אחרי שכתב לעיל ותצפנהו
שלשה ירחים, שצפינו זה הנהו רק שם של
אותה הפעולה הנזכרת, וא"כ ה"א זה הנהו
ה"א הידיעה, והוצרכנו להדגיש הצד"י
ולרפות הפ"א, ודו"ק¹.

ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה (ב, ו).

לעיל בפרשת ויצא [כ"ט פכ"ה] גבי יעקב והיה
בבקר והנה היא לאה, ודו"ק כי נכון הוא.

והנה יש כאן הרבה קושיים² ואענה חלקי גם
אני. והוא, כי כאשר היתה התבה קרובה
אליה ודאי הוא ששמעה קול הבכוי, שהרי
בודאי שהיה מקום פתוח בתבה לאויר לנשימה
וא"כ דרך אותו מקום יצא קול בכיו, ולפי
השערתה זהו ילד בן יום א', ולפיכך כשפתחה
דימתה למצוא שם ילד, והנה הוא [נער], כלומר
לפי ערך הילד³, שהרי היה בן ג' חדשים, ועל
זה נופל לשון 'והנה', כשהלה מאוכזב, כמו

ועיין בתרגום יונתן שתרגם תיבת נער טליא,
ולעיל בפרשת וישלח [ל"ד פ"ד] ביארתי
שיונתן מתרגם תיבות ילד ונער בכל מקום
לפי משמעו, וכאן שהילד בוכה תירגם
באופן שמעורר רחמים עליו, ולכן תרגם
טליא, ועיי"ש.

וקראתי לך אשה מינקת מן העברית (ב, ז).

שהיה עתיד לדבר עם השכינה עכ"ל. עיין
בשפתי חכמים שהקשה וז"ל מקשים מנ"ל

פירש"י וז"ל מן העברית מלמד שהחזירתו
על מצריות הרבה לינק ולא ינק לפי

כו. כנראה שרבינו מפרש שילד הוא קרוב ליום הולדו
ונער הוא כשהוא מבוגר יותר [ודלא כהרשב"ם והרמב"ן
כאן], ולכן היא דימתה שתראה ילד, אבל כשראתה
שהוא גדול הרבה מילד, שהרי היה כבר בן ג' חדשים,
אז הוא נראה כנער, כלומר כמבוגר יותר.

כד. פירוש, משום שהכלל הוא שאחר ה"א הידיעה
בא דגש.

כה. עיין ברש"י ובראב"ע וברשב"ם וברמב"ן ובספורנו
שכולם כתבו באופן שונה ליישב הקושיים שבפסוק זה
(א) לשון ילד ונער המוזכר בפסוק (ב) מה החידוש בזה
שראתה את הילד (ג) מהו לשון 'והנה'.

עובדת כוכבים מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע עכ"ל. ועיי"ש בכיאר הגר"א בשם הרשב"א שמקור הדבר הוא ממש רבינו שסידב לינוק מן המצרות ומשום שהיה עתיד לדבר עם השכינה, עיי"ש. ולכאורה תמוה, איך אפשר ללמוד מכאן הלכה למעשה, הא כאן מפורש הטעם שלא ינק משום שעתידי לדבר עם השכינה, וא"כ מנא לן שכן הדין אצל כל אחד ואחד, וכי כל אחד עתיד לדבר עם השכינה. ומבואר מזה לימוד גדול בענין החינוך שצריך האב ליתן לבניו, והיינו שלכל ילד קטן יש סיכוי לדבר עם השכינה¹², ולכן צריך להיות כל ענין בחינוכו במדרגה כזו של עתיד לדבר עם השכינה¹³, וזהו מה שצריכים לזכור כשבאים לבחור חינוך בשביל הילדים, בקדושה ובטהרה.

דמשום שעתידי לדבר עם השכינה דלמא דהיה מכיר אמו שכבר היה בן ג' חדשים וי"ל דכתיב ותצפנהו מסתמא במקום חשך כו' וא"כ עדיין לא היה מכיר את אמו עכ"ל. אבל באמת בגמרא כתובות [דף ס' ע"א] אמרינן סומא מנא ידע אמר רב אשי בריחא ובטעמא¹⁴, ודוחק לומר דדוקא סומא מכיר על ידי ריחא וטעמא¹⁵. ואפשר דזהו דוקא אחר שיונק, אבל זה לא התחיל לינק¹⁶. אבל האמת נראה דכיון דהדיוק הוא ממה שאמרה 'מן העבריות' לבת פרעה, א"כ על כרחך שתלתה שאינו רוצה לינק מאשה מצרית, ולזה פירש [רש"י] דעתה של מרים, ודו"ק. לזהנה דברי רש"י אלו הובאו להלכה ברמ"א יו"ד [סי' פ"א ס"ז] וז"ל חלב מצרית כחלב ישראלית ומ"מ לא יניקו תינוק מן המצרית אם אפשר בישראלית דחלב

היליכי את הילד הזה (ב, ט).

דמדייק היליכי שהוא מלשון ילך בהפעיל, וא"כ לשון זה נופל כשאומרים לשליח שיוליך את החפץ לבעליו וכדאשכחן דהוה הולך כזכי, ודו"ק, ומזה הוא שדייק רש"י דכוונתה היתה שתזכה בו כבשלה¹⁷. ובאמת

פירש"י וז"ל נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה הי שלכי עכ"ל. עיין ברא"ם שכתב וז"ל ואע"פ שדרך הלשון כך הוא כמו הא לכם זרע מ"מ כל היכא דאיכא למדרש דרשינן עכ"ל, ועיין בשפתי חכמים. והנראה

לדבר עם השכינה.

ל. מפי השמועה.

לא. ובמק"א הוסיף רבינו ש'לכל ילד יהודי יש כח ויכולת להיות צדיק כמשה רבינו', עכת"ד, והיינו כמש"כ הרמב"ם [פ"ה מתשובה הל"ב].

לב. בעיקר הרעיון כיון רבינו לדברי ספר קדושת לוי [פרשת שמיני], ועיי"ש.

לג. כלומר, דכמו דמצינו בגיטין [דף י"ד ע"א] דהאומר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו שזכה המקבל באמירה זו ושוב אינו יכול המשלח לחזור בו משום שהולך כזכי דמי, ה"נ מכיון שאמרה בת פרעה 'היליכי' בהכרח שכוונתה שיוכבד תזכה בו כבשלה.

כו. פירוש, דבגמרא שם אמרינן שאשה שנתגרשה אינה מחוייבת להניק את בנה אא"כ הילד מכירה שאז סכנה הוא לו, ואפילו אם הילד הוא סומא אם מכירה על ידי ריחא וטעמא חייבת להניקו, וא"כ מוכח דמכיר את אמו אפילו כשאינו רואה אותה, ודלא כשפת"ח.

כח. כלומר, דדוחק לחלק בין סומא ובין יונק בחשך. ואולי סברת החילוק הוא שסומא מפותח יותר בשאר חושיו וכידוע, ולכן קל לו להכיר על ידי ריח וטעם.

כט. כלומר, דהא דאיתא בגמרא שהתינוק מכיר את אמו בריחא ובטעמא זה רק אם כבר התחיל לינוק מאמו, אבל משה עד עכשיו הרי לא ינק מאמו כלל ולא הכיר את אמו, ובהכרח שסירב לינק מהמצרות משום שעתידי